

**СПЕЦІАЛЬНА ДОПОВІДЬ
УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО
ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ У 2020 РОЦІ**

3MICT

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	5
ВСТУПНЕ СЛОВО УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	9
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ У 2020 РОЦІ	13
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УСТАНОВАХ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ.....	21
2.1. Порушення прав і свобод людини, виявлені в СІЗО, УВП з функцією СІЗО, ВК і ВЦ	23
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ОРГАНАХ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ СПРЯМОВУЄТЬСЯ ТА КООРДИНУЄТЬСЯ МІНІСТЕРСТВОМ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	45
3.1. Порушення прав і свобод людини в органах та підрозділах Національної поліції України	47
3.2. Порушення прав і свобод людини в органах Державної міграційної служби України	58
3.3. Порушення прав і свобод людини в органах Державної прикордонної служби України	62
РОЗДІЛ 4. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД АДМІНІСТРАТИВНИМ КЕРІВНИЦТВОМ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ	67
4.1. Порушення права на повагу до гідності.....	69
4.2. Порушення права на професійну правничу допомогу	70
РОЗДІЛ 5. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУДАХ.....	71
РОЗДІЛ 6. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	77
6.1. Порушення прав і свобод людини в закладах соціального захисту населення державної форми власності.....	80

6.2. Порухення прав і свобод людини в закладах недержавної форми власності для перебування осіб, які мають різні види залежностей, та осіб похилого віку	84
--	----

РОЗДІЛ 7. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....89

7.1. Порухення права на захист від катувань і жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання	91
7.2. Порухення права на свободу та особисту недоторканність.....	93
7.3. Порухення права на гідні умови тримання та безпечне розміщення	94
7.4. Право на охорону здоров'я та медичну допомогу	96
7.5. Порухення права на професійну правничу допомогу.....	96

РОЗДІЛ 8. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ..... 99

8.1. Порухення права на повагу до їх гідності, випадки неналежного та такого, що принижує гідність, видів поводження та покарання.....	101
8.2. Порухення права на особисту безпеку	103
8.3. Порухення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення .	104
8.4. Порухення права дітей на соціальний захист	105
8.5. Порухення права дитини на виховання в сім'ї.....	106
8.6. Порухення права вихованців на доступ до інформації.....	107

РОЗДІЛ 9. РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ, НАДАНИХ УПОВНОВАЖЕНИМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ДОПОВІДІ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ «ПРО СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ У 2019 РОЦІ» .....

	109
--	-----

ПЕРЕЛІК

УМОВНИХ
СКОРОЧЕНЬ ТА
АБРЕВІАТУР

ВК	–	виправна колонія
ВП	–	відділ поліції
ВСП	–	Військова служба правопорядку
ВЦ	–	виправний центр
ВХ	–	виховна колонія
ГО	–	громадська організація
ГП	–	геріатричний пансіонат
ГРВІ	–	гостра респіраторна вірусна інфекція
ГУНП	–	Головне управління Національної поліції
ДБН	–	Державні будівельні норми України
ДКВС	–	Державна кримінально-виконавча служба України
ДМС України	–	Державна міграційна служба України
ДПС України	–	Державна прикордонна служба України
ДСА України	–	Державна судова адміністрація України
ДУ	–	державна установа
ЕКПТ	–	Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню и покаранню
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	–	Європейський суд з прав людини
ІТТ	–	ізолятор тимчасового тримання Національної поліції
ЗМІ	–	засоби масової інформації
ЗОЗ	–	заклади охорони здоров'я
ЗОШ	–	загальноосвітня школа
ЗСУ	–	Збройні Сили України
ІТТ	–	ізолятор тимчасового тримання
КВК України	–	Кримінально-виконавчий кодекс України
КЗ	–	комунальний заклад
КЗК	–	Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
КК України	–	Кримінальний кодекс України
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
КНП	–	комунальне некомерційне підприємство
Конвенція проти катувань	–	Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання
КП	–	комунальне підприємство
КПК України	–	Кримінальний процесуальний кодекс України
КТЗ	–	кімнати для тимчасово затриманих
КТЗВ	–	кімнати для тимчасово затриманих військово-вослужбовців
КУ	–	комунальна установа
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ України

Міноборони	–	Міністерство оборони України
МОН	–	Міністерство освіти і науки України
МОЗ	–	Міністерство охорони здоров'я України
Мінсоцполітики	–	Міністерство соціальної політики України
Мін'юст	–	Міністерство юстиції України
НПМ	–	національний превентивний механізм
НПУ	–	Національна поліція України
НРЦ	–	навчально-реабілітаційний центр
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
Підкомітет ООН проти катувань	–	Підкомітет ООН з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання Комітету ООН проти катувань
ПЛР	–	полімеразна ланцюгова реакція
ПНІ	–	психоневрологічний інтернат
ПТПІ	–	пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні
ПТРБ	–	пункти для тимчасового розміщення біженців та осіб без громадянства
ПТТ	–	пункт тимчасового тримання
РЦ	–	реабілітаційний центр
СВТЦ	–	відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання територіального центру соціального обслуговування
Секретаріат Уповноваженого	–	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
СІЗО	–	слідчий ізолятор
СНІД	–	синдром набутого імунodefіциту людини
СП	–	спеціальні приміщення для адмінзатриманих
ТУ ДБР	–	Територіальне управління Державного бюро розслідувань
УВКБ ООН	–	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
Уповноважений	–	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
УВП	–	установи виконання покарань
УП	–	управління поліції
Факультативний протокол	–	Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання
ЦОЗ ДКВС	–	Державна установа Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України
ЦСПРД	–	центр соціально-психологічної реабілітації дітей

ВСТУПНЕ СЛОВО

УПОВНОВАЖЕНОГО
ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УКРАЇНИ З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Заборона катування, закріплена у статті 28 Конституції України, є абсолютною нормою, яка не підлягає жодним обмеженням і без будь-яких винятків обов'язкова до виконання.

Незважаючи на виклики, пов'язані із пандемією коронавірусної хвороби COVID-19, що постали у 2020 році перед НПМ усіх країн, в Україні було продовжено реалізацію національного превентивного механізму. Як результат, наша держава увійшла до п'ятірки європейських країн, які продовжували систематичні візити до місць несвободи з метою моніторингу додержання прав і свобод людини і громадянина в умовах пандемії COVID-19.

Минулого року в рамках реалізації НПМ працівники Секретаріату Уповноваженого спільно з представниками громадськості здійснили 815 моніторингових візитів до всіх типів місць несвободи, з яких 677 – з метою вивчення стану забезпечення заходів із запобігання та поширення хвороби COVID-19.

Кількість повідомлень стосовно порушення прав людини в місцях несвободи, що надійшли до мене як Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини протягом 2020 року збільшилась майже вдвічі – 3 154 повідомлення проти 1 775 у 2019 році. Більшість із них (75%) стосувалися порушень прав утримуваних осіб в установах Державної кримінально-виконавчої служби України.

За результатами моніторингових візитів та розгляду зазначених повідомлень виявлено численні порушення прав утримуваних осіб, зокрема катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання, порушення права на свободу та особисту безпеку, належні умови утримання, охорону здоров'я та медичне забезпечення.

За моїми зверненнями до правоохоронних органів щодо вказаних вище порушень відкрито 24 кримінальні провадження, в яких наразі здійснюється досудове розслідування, а також внесено 18 подань до центральних органів виконавчої влади щодо поновлення порушених прав осіб, які утримуються в місцях несвободи.

Запевняю, що в межах здійснення парламентського контролю за дотриманням конституційного права людини на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання та реалізації функції національного превентивного механізму робота з виявлення та відповідного реагування на кожен факт фізичного чи психічного насилля стосовно осіб, які перебувають у місцях несвободи – триває.

Уповноважений Верховної Ради України
з прав людини
Людмила ДЕНІСОВА

Київ, липень 2021 року

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ
ПОКАЗНИКИ
ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОГО
ПРЕВЕНТИВНОГО
МЕХАНІЗМУ
У 2020 РОЦІ

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ У 2020 РОЦІ ¹⁵

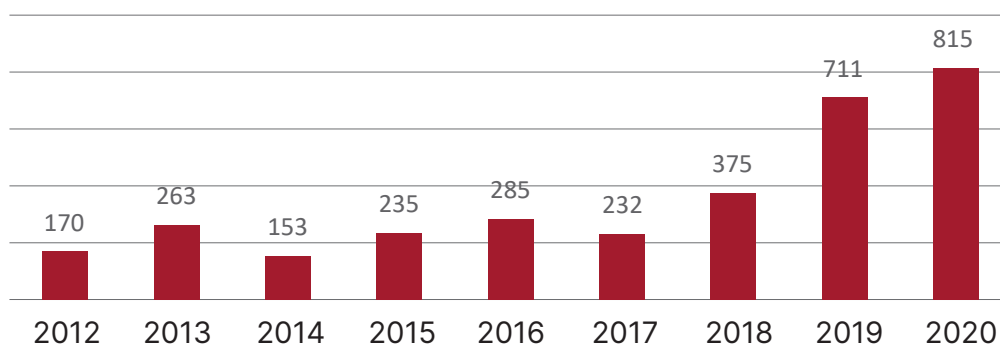
У статті 2 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання визначено, що кожна держава-сторона вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією. Жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Відповідно до положень Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань, ратифікованого Верховною Радою України 21.07.2006, та статті 191 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» в рамках здійснення функцій НПМ Уповноваженим проводяться систематичні відвідування (моніторинг) місць несвободи з метою запобігання випадкам катувань, а також у разі потреби посилення захисту утримуваних осіб від жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Загальна кількість місць в Україні, в яких осіб примусово утримують за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, та які Уповноважений відвідує без попереднього повідомлення про час і мету візиту, станом на 01.01.2020 становить 4 720.

Попри виклики, які постали перед НПМ багатьох країн у зв'язку із пандемією COVID-19, враховуючи рекомендації Підкомітету з питань запобігання катуванням державам-учасницям та національним превентивним механізмам щодо пандемії коронавірусної хвороби¹, Уповноваженим у 2020 році проведено 815 моніторингових візитів (2019 - 711), з яких 677 – з метою вивчення

Динаміка проведених візитів НПМ у розрізі років

¹ <https://rm.coe.int/16809dbe63>

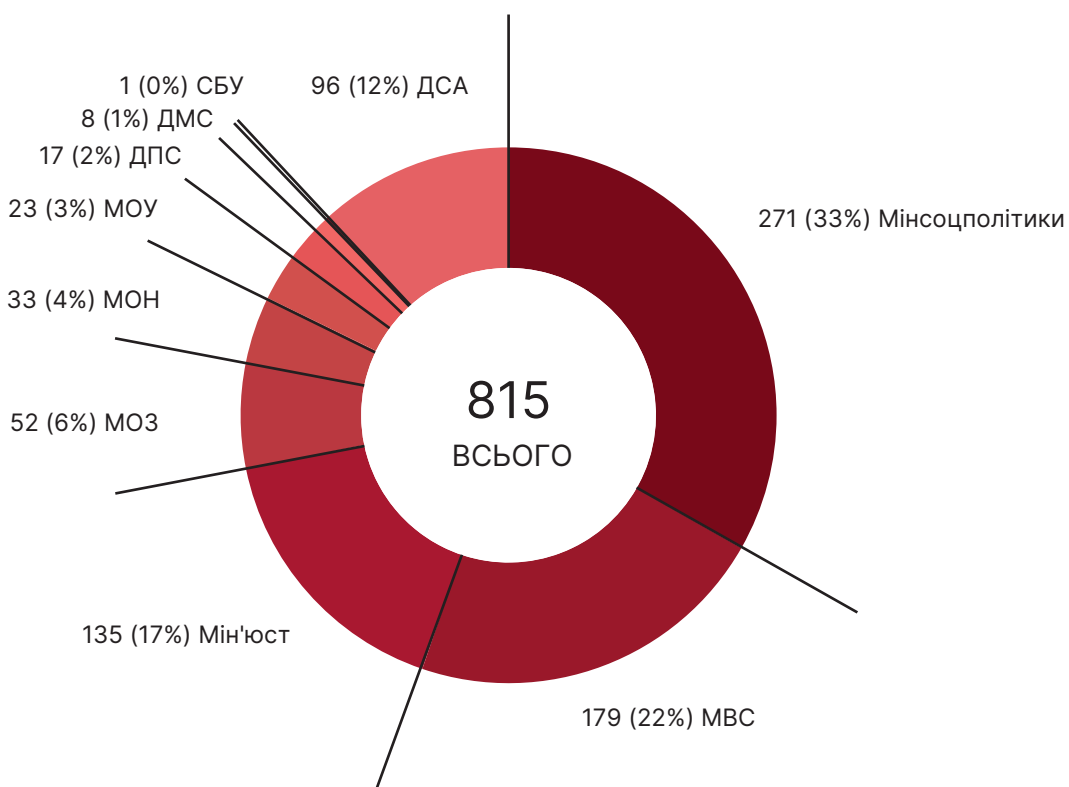
¹⁶ стану забезпечення заходів із запобігання та поширення хвороби COVID-19 в місцях несвободи.

Стан дотримання прав людини в місцях несвободи під час запровадження карантинних заходів та протидія поширенню коронавірусної інфекції в таких установах висвітлені у спеціальній доповіді Уповноваженого «Стан дотримання прав і свобод людини в місцях несвободи у період дії надзвичайної ситуації, пов'язаної з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»¹.

Стратегічним напрямом діяльності НПМ Уповноваженим у 2020 році визначено проведення моніторингу дотримання прав осіб на особисту безпеку та охорону здоров'я у закладах соціальної сфери (державної та недержавної форм власності), охорони здоров'я, а також у слідчих ізоляторах з метою реалізації цього напрямку здійснено моніторингові візити, зокрема до:

¹ <https://ombudsman.gov.ua/images/2021/march/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%202020%20Covid-19.pdf>

Кількість візитів НПМ у 2020 році у розрізі об'єктів моніторингу

закладів соціального захисту населення (державної форми власності) – 179; 17
реабілітаційних центрів для осіб з різними видами залежностей та будинків
для осіб похилого віку (недержавної форми власності) – 92;
закладів охорони здоров'я – 52;
слідчих ізоляторів – 57 (в тому числі 28 повторних).

За результатами проведених візитів виявлено системні порушення прав
утримуваних осіб у місцях несвободи усіх типів, зокрема, порушення права:

- на захист від катувань та жорстокого поводження;
- на свободу та особисту недоторканість;
- на належну медичну допомогу;
- на гідні умови тримання;
- права на професійну правничу допомогу.

З метою забезпечення додержання прав утримуваних осіб:

внесено 18 подань Уповноваженого до центральних органів виконавчої
влади щодо поновлення порушених прав осіб, які утримуються в місцях не-
свободи;

надіслано 2,5 тис. листів до органів державної влади з рекомендаціями
щодо усунення виявлених порушень.

Правоохоронними органами за зверненнями Уповноваженого розпочато до-
судове розслідування у 24 кримінальних провадженнях.

Зокрема, Офісом Генерального прокурора відкрито 11 кримінальних прова-
джень, зокрема за статтями КК України: 365 (Перевищення влади або служ-
бових повноважень працівником правоохоронного органу) – 8, 127 (Кату-
вання) – 2, 371 (Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або
тримання під вартою).

ТУ ДБР відкрито 12 кримінальних проваджень за статтями КК України: 365
(Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохо-
ронного органу) – 2, 172 (Грубе порушення законодавства про працю) –
1, 367 (Службова недбалість) – 3, 371 (Завідомо незаконні затримання, при-
від, домашній арешт або тримання під вартою) – 3, 374 (Порушення права на
захист) – 3.

18 Національною поліцією України – 1 кримінальне провадження за статтею 140 КК України (Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником).

У рамках реалізації НПМ Уповноваженим представлено дві спеціальні доповіді: «Про стан реалізації національного превентивного механізму у 2019 році»¹ та «Стан імплементації положень Стамбульського протоколу в Україні як інструменту ефективного документування тортур та інших видів жорстокого поводження»².

Також з метою підвищення обізнаності осіб, які перебувають у місцях несвободи, розроблено та видано інформаційні бюлетені для поширення під час проведення моніторингових візитів. У бюлетенях визначено права цих осіб, а також телефони гарячих ліній, електронні та поштові адреси Уповноваженого, міжнародних правозахисних організацій та правоохоронних органів, до яких вони можуть звернутися у разі порушення своїх прав.

З метою підвищення правової поінформованості про діяльність Уповноваженого в рамках реалізації НПМ для працівників органів державної влади, у підпорядкуванні яких перебувають місця несвободи, розроблено посібник щодо основних засад діяльності національного превентивного механізму в Україні.

У квітні 2020 року за результатами повторної оцінки операційної спроможності, проведеної експертами Ради Європи³, НПМ в Україні визнано прикладом позитивної практики для наслідування іншими європейськими країнами.

Одночасно експертами Ради Європи надано рекомендації щодо доцільності проведення структурних змін НПМ. У зв'язку з цим Уповноваженим реорганізовано Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого – збільшено штат відділів інспектування за типами установ, створено окремий сектор по роботі з громадськістю. Також внесено зміни до Регламенту організації та проведення моніторингових візитів щодо збільшення строків для підготовки звітів за результатами проведених моніторингових візитів і листів реагування на виявлені порушення.

З метою перегляду ролі та діяльності громадських моніторів для підвищення їх ефективності, незалежності і внеску в роботу НПМ Секретаріатом Уповноваженого спільно з громадською організацією «Україна без тортур» запро-

¹ https://ombudsman.gov.ua/files/marina/zvit2_web.pdf

² <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/provisions/reports/>

³ <https://rm.coe.int/assessment-of-the-npm-in-ukraine-final-ukr/16809e44ae>

ваджено пілотний проєкт, відповідно до якого громадські монітори мають можливість здійснювати самостійно повторні візити до закладів соціального захисту у Львівській, Волинській та Сумській областях. ¹⁹

За результатами завершення проєкту буде представлено аналітичний звіт про діяльність регіональних груп НПМ (громадських моніторів) та подальші кроки щодо запровадження роботи таких груп в усіх регіонах держави.

Секретаріатом Уповноваженого у співпраці з експертами Програми розвитку ООН в Україні для використання в роботі у 2020 році підготовлено та опубліковано методичні рекомендації щодо проведення моніторингових візитів до установ виконання покарань та місць попереднього ув'язнення, судів, закладів з надання психіатричної допомоги, реабілітаційних центрів, які надають допомогу особам із різними видами залежностей, та будинків (пансіонатів) для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю приватної форми власності.

У 2020 році до виконання функції НПМ було залучено 175 громадських моніторів, які представляють 26 громадських організацій, об'єднань та спілок України. Працівниками Секретаріату Уповноваженого спільно з громадськими моніторами проведено 277 моніторингових візитів.

У співпраці з експертами Ради Європи в Україні в рамках проєкту Європейського Союзу та Ради Європи «ЄС та Рада Європи працюють разом задля посилення операційної спроможності Омбудсмана у захисті прав людини» Секретаріатом Уповноваженого реалізовано заходи, передбачені проєктом, зокрема:

- розроблено та представлено Кодекс поведінки моніторів національного превентивного механізму;

- розроблено практичний інтерактивний курс для навчання нових моніторів НПМ.

25 червня 2020 року проведено засідання Координаційної ради з питань реалізації національного превентивного механізму при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини. На засіданні представлено спеціальну доповідь Уповноваженого «Стан реалізації національного превентивного механізму у 2019 році» ¹ та результати моніторингових візитів НПМ до місць несвободи в період пандемії, порушення прав утримуваних осіб, виявлених під час таких візитів, та наголошено на необхідності забезпечення контролю за вжиттям всіх необхідних заходів щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції в місцях несвободи.

¹ https://ombudsman.gov.ua/files/marina/zvit2_web.pdf

²⁰ З метою співпраці, спрямованої на запобігання вчиненню, виявленню та припиненню порушень прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів, запобігання катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню, Уповноваженим підписано меморандуми про співпрацю з Офісом Генерального прокурора та Міністерством внутрішніх справ України.

У рамках зазначених меморандумів здійснюється обмін інформацією та проведення спільних правопросвітницьких заходів щодо запобігання порушенням прав і свобод людини, зокрема випадків катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Крім того, налагоджено співпрацю щодо належного реагування на звернення Уповноваженого про вжиття необхідних заходів з метою припинення порушень прав людини, які фіксують монітори під час моніторингових візитів.

РОЗДІЛ 2

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ
В УСТАНОВАХ
ПОПЕРЕДНЬОГО
УВ'ЯЗНЕННЯ ТА
ВИКОНАННЯ
ПОКАРАНЬ
МІНІСТЕРСТВА
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УСТАНОВАХ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Станом на 01.01.2020 у сфері управління Мін'юсту перебувала 121 установа попереднього ув'язнення та виконання покарань, з яких 76 – виправних колоній, 14 – виправних центрів, 2 – виховні колонії, 29 – слідчих ізоляторів та УВП з функцією СІЗО.

Кількість утримуваних осіб у зазначених установах у 2020 році зменшилась на 6% порівняно із 2019 роком (52 843 осіб) та становила 49 811 осіб, з яких:

- 1 444 особи позбавлені волі довічно (19 жінок);
- 1 193 жінки;
- 38 неповнолітніх.

За інформацією Мін'юсту, у зв'язку із неналежними умовами утримання в установах виконання покарань, а також з метою економії державних коштів протягом 2020 року закрито 12 УВП із наповненням менш як 50% утримуваних осіб.

У 2020 році здійснено 135 моніторингових візитів НПМ до установ, підпорядкованих Мін'юсту, 133 візити здійснено в період пандемії COVID-19:

- СІЗО/УВП – 57 (28 повторно);
- ВК – 55;
- ВЦ – 2;
- ВХ – 2;
- ЦОЗ ДКВС – 19.

Із загальної кількості повідомлень до Уповноваженого у 2020 році про порушення права на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, видів поводження чи покарання 70% стосувалися випадків катувань в установах ДКВС.

2.1. Порушення прав і свобод людини, виявлені в СІЗО, УВП з функцією СІЗО, ВК і ВЦ

2.1.1. Порушення права ув'язнених та засуджених на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Результати моніторингових візитів засвідчують, що у 100% відвіданих установ є системні порушення прав ув'язнених, які виявлялись під час попередніх візитів у 2018–2019 роках¹, незважаючи на реформування пенітенціарної системи.

¹ https://ombudsman.gov.ua/files/marina/zvit2_web.pdf

https://ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%9F%D0%9C_2018.pdf

- 24 Також виявлено факти отримання в'язнями тілесних ушкоджень, застосування до засуджених або осіб, що утримуються під вартою, психічного та фізичного насилля представниками адміністрації або окремими категоріями в'язнів; надмірного застосування спеціальних засобів; порушення адміністрацією УВП та СІЗО законодавства при накладенні дисциплінарних стягнень тощо.

Відсутність внутрішнього контролю керівництвом за діяльністю персоналу в таких установах призводить до нехтування ними норм міжнародних і вітчизняних стандартів належного поводження з утримуваними особами.

Приклад

Під час моніторингового візиту 28.10.2020 до ДУ Київський СІЗО проведено конфіденційне спілкування з ув'язненим громадянином Франції Ф. Встановлено, що на нього працівником установи спільно з невідомими особами (з числа інших ув'язнених) здійснювався психологічний тиск з метою отримання грошових коштів. При цьому зазначені вище ув'язнені завдали йому тілесних ушкоджень.

За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора за вказаними фактами внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування за статтями 127 (Катування) та 189 (Вимагання) КК України. Досудове розслідування здійснює Головне слідче управління Державного бюро розслідувань.

У випадках стихійного лиха, епідемії, аварій важливих для життєзабезпечення систем, масових заворушень, проявів групової непокори засуджених або у разі виникнення реальної загрози збройного нападу на колонію чи у зв'язку з введенням надзвичайного чи воєнного стану в районі розташування колонії посилюється охорона, нагляд за засудженими, здійснюються інші додаткові режимні заходи.

Відповідно до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Мініюсту від 28.08.2018 № 2823/5, персонал УВП має право застосовувати спеціальні засоби, заходи фізичного впливу, у тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення правопорушень засудженими, подолання протидії законним вимогам адміністрації установ виконання покарань, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків.

За результатами моніторингових візитів встановлено, що у ВК продовжують мати місце порушення прав засуджених під час запровадження режиму особливих умов, зокрема безпідставного застосування сили та спеціальних засобів.

Приклад

У зв'язку із надходженням 08.01.2020 до Уповноваженого повідомлення про катування в ДУ Олексіївська ВК № 25 невідкладно проведено моніторинговий візит до зазначеної установи. Під час моніторингового візиту та за результатами опитування засуджених і їхніх правозахисників встановлено, що з 06.01.2020 в установі запроваджено особливий режим із загальними обшуками та залученням спецпризначенців, заборону доступу до установи помічників народних депутатів України, правозахисників та ЗМІ.

Персоналом установи та спецпризначенцями до 22 засуджених застосовано спеціальні засоби та завдано їм тілесних ушкоджень. Засуджені скаржилися членам моніторингової групи на катування, жорстоке поводження та знущання. Підтвердженням цих скарг слугували численні забої та опіки від електрошокерів.

За результатами реагування Уповноваженого Офісом Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за статтями 127 (Катування), 365 (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням насильства або погрозою застосування насильства) КК України. Досудове розслідування триває.

Під час моніторингових візитів до установ ДКВС зафіксовано випадки фізичного насилля з боку одних ув'язнених до інших, причому часто такі дії відбуваються з відома адміністрації установ. Отримання тілесних ушкоджень ув'язненими в багатьох випадках не фіксується медичними працівниками ЦОЗ ДКВС, а потерпілим не надається медична допомога, як це передбачено Керівними принципами ООН з питань ефективного розслідування і документування фактів катувань¹.

Приклад

Під час проведення моніторингового візиту 26.02.2020 до ДУ ВК № 77 проведено вибіркове інтерв'ювання 30 засуджених. Більшість із засуджених виказували страх перед персоналом установи бути покараним, навіть за факт спілкування із членами моніторингової групи. Декілька засуджених поскаржились на те, що адміністрація установи делегувала частину своїх повноважень щодо підтримання правопорядку окремим засудженим, які застосовують до них фізичну силу та погрози.

За результатами реагування Уповноваженого прокуратурою внесено документ реагування керівництву ДУ Бердянська ВК № 77 та усунуто виявлені порушення.

¹ <https://ukraine.un.org/uk/130826-stambulskyy-protokol-posibnyk-z-pytan-efektyvnoho-rozsliduvannya-i-dokumentuvannya-faktiv>.

26 Приклад

Під час проведення моніторингового візиту 26.06.2020 до Київського СІЗО виявлено факт настання 30.05.2020 біологічної смерті засудженого Д. в Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги.

За запитом Уповноваженого встановлено, що, за висновком судово-медичної експертизи, смерть засудженого Д. настала внаслідок отриманих ним тілесних ушкоджень, а саме: закритої травми грудної клітини, ушкоджень унаслідок контакту з тупим предметом, перелома ребер зліва та легенево-серцевої недостатності. При цьому будь-яка інформація про отримання тілесних ушкоджень, а також надання медичної допомоги ув'язненому в його медичній документації відсутня.

За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальних провадженнях за статтями 115 (Умисне вбивство) та 140 (Неналежне надання медичної допомоги) КК України. Триває досудове розслідування.

Під час моніторингових візитів і надалі виявляються факти порушення права в'язнів на особисту безпеку. При цьому не викорінено практику приховування таких випадків адміністрацією установ.

Приклад

Під час візиту 11.03.2020 до ДУ Маріупольський СІЗО до членів моніторингової групи звернувся ув'язнений Г. із повідомленням про вчинення стосовно нього насильницьких дій його співкамерниками. Зі слів ув'язненого, 08.03.2020 його було зґвалтовано двома співкамерниками у зв'язку з конфліктом, який виник 07.03.2020 через знищення ув'язненим Г. наркотичних засобів, які нібито зберігались в камері № 213. Моніторинговою групою до установи було викликано слідчо-оперативну групу Кальміуського ВП міста Маріуполь.

Водночас встановлено, що ув'язнений Г. перебуває на диспансерному обліку у лікаря-психіатра з приводу психічного захворювання. З пояснень Г. та інших в'язнів аналогічний випадок уже мав місце в зазначеній установі раніше, проте він був «залагоджений» представниками адміністрації установи й у службовій документації зазначені факти не відображено. За зверненням Уповноваженого до правоохоронних органів НПУ внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування за статтею 152 КК України (Зґвалтування).

Також під час моніторингових візитів протягом 2020 року до установ попереднього ув'язнення встановлено, що 551 особа, вироки щодо яких набрали законної сили, через призупинення етапування на час карантинних заходів не направлені для відбування покарання до ВК, що створило передумови дискримінації засуджених.

Крім того, порушення статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» в СІЗО призвело до виникнення конфліктних ситуацій у середовищі засуджених і як наслідок – порушення права на особисту безпеку утримуваних осіб.

Приклад

Під час моніторингового візиту 26.06.2020 до ДУ Київське СІЗО встановлено, що 30.07.2020 ув'язнений К. під час конфлікту на ґрунті неприязних стосунків наніс тяжкі тілесні ушкодження ув'язненому П., внаслідок яких останній помер (згідно з висновком судово-медичної експертизи смерть настала через крововтрату, шоку та розриву селезінки). Засудженому К. повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 121 (Умисне тяжке тілесне ушкодження) КК України.

2.1.2. Порушення права на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло

У 90% відвіданих установ ДКВС зафіксовано порушення права утримуваних осіб на належні умови утримання.

Такі порушення фіксуються як працівниками Секретаріату Уповноваженого, так і міжнародними правозахисними організаціями, зокрема експертами КЗК.

Уповноваженим протягом 2019–2020 років надавалися рекомендації Мін'юсту щодо необхідності вжиття відповідних заходів реагування за виявленими порушеннями. Проте, за інформацією Мін'юсту, такі порушення можуть бути усунуті лише при забезпеченні належного фінансування. Необхідно зазначити, що відповідно до пункту 4 частини першої Європейських пенітенціарних правил¹, тримання ув'язнених в умовах, які порушують права людини, не може бути виправдано нестачею фінансових ресурсів.

Зауважимо, що 30.05.2020 ЄСПЛ прийнято рішення у справі «Сукачов проти України»², в якому зазначено, що неналежні умови тримання є системною проблемою, яка лежить в основі порушень Україною статті 3 Конвенції проти катувань. Зокрема, з моменту ухвалення першого рішення щодо умов утримання під вартою в Україні («Невмержицький проти України») ЄСПЛ виніс 55 рішень, встановлюючи порушення статті 3 Конвенції проти катувань у зв'язку з неналежними умовами утримання під вартою у СІЗО.

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text

² https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f12#Text

28 У пілотному рішенні у справі «Сукачов проти України» ЄСПЛ зазначив, що Уряду України необхідно:

привести умови тримання засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у відповідність до міжнародних стандартів;

надати ефективні превентивні і компенсаційні засоби правового захисту щодо неналежних умов тримання під вартою впродовж 18 місяців після того, як дане рішення стане остаточним;

вжити заходів щодо зменшення переповненості слідчих ізоляторів;

створити спеціальний орган державної влади для нагляду за УВП і СІЗО.

Правові та політичні ризики для України у разі невиконання рішень ЄСПЛ полягають в тому, що до держави-порушниці можуть бути застосовані санкції, наприклад, позбавлення права голосу, призупинення членства або виключення з членства Ради Європи.

Незважаючи на зазначене вище, під час моніторингових візитів до установ попереднього ув'язнення встановлено порушення дотримання норми площі на одну особу (не менше 2,5 кв. м.) відповідно до частини другої статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення», що становило особливу небезпеку в умовах пандемії COVID-19.

Приклад

Під час моніторингового візиту 22.04.2020 до ДУ Херсонський СІЗО з'ясовано, що при плановому наповненні 306 осіб, у ньому трималось 568 осіб, при цьому ув'язнені спали на триярусних ліжках.

Уповноваженим внесено подання Міністру юстиції України щодо зменшення кількості утримуваних осіб в Херсонському СІЗО та приведення у відповідність до законодавства умови їх утримання.

Під час моніторингового візиту 16.04.2020 до ДУ Одеський СІЗО встановлено, що при плановому наповненні 1 227 осіб, утримувалось – 1 246.

У ДУ Луцький СІЗО (візит 15.04.2020) встановлено, що при плановому наповненні 260 осіб, утримувалось – 293 особи.

З метою поновлення прав в'язнів Уповноваженим внесено подання Міністру юстиції України щодо забезпечення етапування засуджених і зменшення кількості утримуваних осіб в установах попереднього ув'язнення. За результатами реагування відновлено етапування в'язнів між установами ДКВС.

Відповідно до Стандартів КЗК¹, а також вимог пункту 18 Європейських пенітенціарних правил², розміщення ув'язнених та, зокрема, надання їм місць для сну, повинно проводитись з повагою до людської гідності та із забезпеченням усамітнення, а також відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з урахуванням кліматичних умов, площі приміщення, освітлення тощо.

Приклад

Під час моніторингового візиту 07.04.2020 до ДУ Київський СІЗО моніторами встановлено перенаселення в камерах. В'язні не забезпечені спальним місцем, тому вони змушені спати по черзі або на підлозі камери, що є грубим порушенням їхнього права на належне поводження та гідність. Так, в 14 камерах установи виявлено перенаповнення:

у камері, розрахованій на тримання 13 осіб – 18 ув'язнених;

у камері, розрахованій на тримання 12 осіб – 17 ув'язнених.

За всіма фактами Уповноваженим направлено листи реагування до Мін'юсту щодо необхідності вжиття відповідних заходів реагування з метою додержання прав в'язнів на належне тримання. Проте під час повторних моніторингових визів до Київського СІЗО встановлено, що зазначені порушення не усунуто.

Відповідно до рекомендацій ЄКПТ³ площа камери для одиночного тримання має становити не менше 6 кв. м, норма площі на одну ув'язнену особу у камері для тримання декількох осіб – не менше 4 кв.м. Також відповідно до статті 115 КВК України норма жилої площі на одного засудженого не може бути менш як 4 кв. м.

Проте моніторами фіксуються випадки порушення умов тримання в одиночній камері, які можуть бути прирівняні до катування.

Приклад

Під час візиту 04.02.2020 до ДУ Бориспільська ВК № 119 засуджений Л. поскаржився моніторинговій групі на умови утримання, які назвав катуванням. З'ясовано, що, попри наявність в установі відремонтованого та облад-

¹ https://www.coe.int/en/web/cpt/standards?p_p_id=56_INSTANCE_rmo9MHZGnl46&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_rmo9MHZGnl46_languageld=uk_UA

² https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text

³ <https://rm.coe.int/1680698400>

30 наного приміщення дільниці СІЗО, ув'язнений Л. більш як рік утримувався в одиночній камері дисциплінарного ізолятора цієї установи, в якій відстань між стінами становила менш як 2 кв. м. Крім цього, встановлено, що приміщення цієї одиночної камери не обліковано в Акті вимірювання площі приміщень структурних дільниць ДУ Бориспільська ВК № 119, у зв'язку з чим воно взагалі не пристосоване для утримання в ній засуджених. За результатами моніторингового візиту надано рекомендацію щодо припинення використання приміщення для утримання осіб.

У житлових приміщеннях УВП ліжка розташовані впритул одне до одного, дисциплінарні приміщення надмірно заґратовані, відсутня належна вентиляція. Непоодинокими є випадки перебування засуджених в абсолютно непристосованих для перебування приміщеннях: відсутні належні матеріально-побутові умови утримання, утримуваним особам не надано індивідуальні спальні місця, житлові приміщення не відповідають встановленим нормам, у місцях утримання наявна антисанітарія та відсутня примусова вентиляція, внаслідок чого задуха та підвищена вологість, пліснява.

Приклад

Під час моніторингового візиту 09.07.2020 до ДУ Дніпровська УВП № 4 моніторинговою групою зафіксовано, що більшість відвіданих житлових приміщень перебувають в умовах, непридатних для життя, в місцях утримання бруд та антисанітарія, в камерах відсутня примусова вентиляція, через те наявна задуха та підвищена вологість. Через застарілість мережі водовідведення стіни та стелі камер вкриті грибок та пліснявою. Під час візиту моніторами зафіксовано надмірну заґратованість вікон у камерах, внаслідок чого в них недостатньо природного освітлення та постійно увімкнено штучне освітлення. За результатами моніторингового візиту УВП складено план усунення виявлених порушень і проведено службове розслідування, винних осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Аналогічні випадки виявлено під час моніторингових візитів до ДУ Хмельницький СІЗО, Чернігівський СІЗО, Одеський СІЗО, ДУ Івано-Франківська УВП № 12 та інші. За результатом моніторингових візитів надано рекомендації щодо усунення виявлених порушень. Рекомендації і досі не виконано.

Крім того, монітори фіксували неналежне забезпечення в'язнів постільними речами, матрацами, ковдрами, більшість із яких знаходяться у зношеному стані та потребують заміни, у тому числі спальні місця соціально занедбаних та відторгнутих загалом в'язнів, які не забезпечені простирадлами і ковдрами.

Приклад

Під час моніторингових візитів 17.11.2020 до ДУ Івано-Франківська УВП № 12 та 23.07.2020 до ДУ Кропивницький СІЗО моніторами виявлено, що частина постільної білизни в'язнів у непридатному для експлуатації стані та потребує заміни. За зверненням Уповноваженого виявлені порушення усунуто.

У місцях несвободи різних типів актуальне питання забезпечення утримуваних осіб питною водою. Так, у більшості відвіданих СІЗО ув'язнені вживають воду з централізованої водопровідної мережі, при цьому в деяких установах водопостачання взагалі обмежене.

Приклад

Під час візиту 23.07.2020 до ДУ Кропивницьке СІЗО встановлено, що вода з централізованої водопровідної мережі у камери подається погодинно та несистематично. Бачки з питною водою в камерах відсутні, у зв'язку з чим ув'язнені змушені запасатися водопровідною водою. Під час опитування вони повідомляли, що були випадки, коли вода в камери не надходила більш ніж 2 доби. За результатами реагування Уповноваженого установу забезпечено бачками з питною водою.

Також під час моніторингових візитів виявлено недоліки щодо організації харчування в'язнів, яких тимчасово вивозять за межі установи для участі в судових засіданнях у зв'язку з відсутністю нормативно-правового акта, який регулює порядок видачі та обліку сухих пайків ув'язненим, та здійснення контролю за забезпеченням належного харчування ув'язненим.

Разом із тим через відсутність такого обліку можливе виникнення зловживань та порушень права засуджених на щоденне триразове харчування.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.02.2020 до ДУ Вінницька УВП № 1 з'ясовано, що в'язні, яких вивозять на судові засідання у Вінницю та Вінницьку область, отримують сухі пайки, замотані у звичайну газету. Пайки передаються в'язням без належного обліку їх видачі. За результатами моніторингового візиту Мін'юсту надано рекомендацію щодо затвердження порядку організації харчування для в'язнів, які тимчасово вибувають з УВП. Рекомендація не виконана.

32 2.1.3. *Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу*

Відповідно до Концепції реформування пенітенціарної системи України, схваленої розпорядженням КМУ від 13.09.2017 № 654-р., передбачено здійснення реформи медичної служби пенітенціарних закладів з метою належного надання медичної допомоги утримуваним особам.

Проте забезпечення права осіб на охорону здоров'я та медичну допомогу у переважній більшості місць несвободи залишається на низькому рівні.

За результатами здійснення моніторингових візитів і надалі існують суттєві порушення прав засуджених, встановлених згідно з національним законодавством та недотримання міжнародних рекомендацій, а саме порушення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення (стаття 49 Конституції України, статті 8, 116 КВК України, статті 7, 11, 21 Закону України «Про попереднє ув'язнення», статті 6, 7, 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейських пенітенціарних правил та Стандартів КЗК).

Системними залишаються порушення права в'язнів в установах виконання покарань та місцях попереднього ув'язнення, пов'язані з:

- неукомплектованістю посад лікарів у медичних частинах та лікувальних закладах;

- неналежним рівнем обстеження ув'язнених на туберкульоз;

- неналежним забезпеченням медичних частин необхідним обладнанням і медикаментами;

- непроведенням або формальним проведенням медичних оглядів в'язнів;

- відсутністю організації медичного забезпечення в'язнів під час їх етапування.

Медичні частини не укомплектовані передбаченими в штатному розписі посадами лікарів та медичного персоналу, що негативно впливає на якість надання медичної допомоги в'язням. Під час конфіденційних бесід від в'язнів надходили непоодинокі скарги на ігнорування скарг щодо стану здоров'я, незабезпечення консультацій лікарів вузьких спеціальностей (кардіолога, отоларинголога, психіатра, хірурга та інших), які підтвердилися під час вивчення медичної документації.

Приклад

Під час візиту 04.02.2020 до ДУ Бориспільська ВК № 119 встановлено відсутність в медичній частині лікаря-рентгенолога, лікаря-фтизіатра, рентгенлаборанта та лаборанта, а також умов для праці вказаних медичних працівни-

ків, а саме рентген-флюорографічного обладнання та клініко-діагностичної лабораторії призводить до неможливості своєчасної діагностики захворювань. За результатами моніторингового візиту до Мін'юсту та ДКВС надіслано рекомендації щодо забезпечення укомплектування установи лікарями та медичним обладнанням. Рекомендацію не виконано.

Аналогічні ситуації встановлено в ДУ Київський СІЗО, ДУ Херсонський СІЗО, ДУ Сумський СІЗО, ДУ Бориспільська ВК № 119, ДУ Сумська ВК № 116, ДУ Мелітопольська УВП № 144, ДУ Північна ВК № 90, ДУ Бердянська ВК № 70, ДУ Дніпропетровська УВП (№ 4), ДУ Полтавська УВП № 23, ДУ Олексіївська ВК № 25 та ДУ Казанківська ВК № 93.

В установах попереднього ув'язнення невирішеним залишається питання належного рівня інфекційного контролю за туберкульозом на порушення вимог «Стандарту інфекційного контролю для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим на туберкульоз», затвердженого наказом МОЗ від 01.02.2019 № 287.

За результатами моніторингових візитів виявлено неналежний рівень обстеження в'язнів на туберкульоз та надання якісної медичної допомоги хворим на різні форми туберкульозу. Виявлені системні недоліки свідчать про недотримання інфекційного контролю під час лікування осіб, хворих на туберкульоз, а саме:

відсутні пункти збору мокроти або вони не відповідають встановленим вимогам – в окремих випадках збір мокроти проводиться в камерах або загальних коридорах;

у зв'язку з вільним пересуванням ув'язнених установами не здійснюється контроль за розподілом потоків хворих за результатами мікроскопії мазка мокротиння на кислотостійкі палички та даними чутливості до протитуберкульозних препаратів, який проводиться лікарем фтизіатром;

медичні працівники та працівники установ не проходять профілактичних медичних оглядів через відсутність фінансування;

в окремих клінічних лабораторіях та приміщеннях ізоляторів відсутні природна та примусова вентиляція;

в окремих установах в інфекційних ізоляторах відсутні бактерицидні лампи, а прибирання з використанням дезінфекційних засобів фактично не проводиться;

заключна дезінфекція з генеральним прибиранням у камерах та інфекційних ізоляторах не проводиться, про що свідчить бруд і сміття у порожніх палатах.

34 Приклад

Під час візиту 12.02.2020 до ДУ Вінницька УВП № 1 виявлено, що камери інфекційного ізолятора не дезінфікуються, не провітрюються та перебувають в антисанітарному стані; засуджених хворих на туберкульоз виводять раз на тиждень до загальної лазні у зв'язку з відсутністю окремої лазні в інфекційному відділенні медичної частини. Після миття хворих у лазні не проводиться санітарна обробка тощо. За результатами моніторингового візиту Мінюсту надано рекомендації щодо забезпечення належного рівня інфекційного контролю за туберкульозом.

Подібні випадки виявлено в ДУ Кропивницький СІЗО, ДУ Полтавська УВП № 23, ДУ Київський СІЗО.

Всупереч вимогам Стандарту інфекційного контролю за туберкульозом у лікувально-профілактичних закладах, місцях довгострокового перебування людей та проживання хворих на туберкульоз, затвердженого наказом МОЗ від 18.08.2010 № 684, ув'язненим не проводиться профілактичне обстеження на туберкульоз.

Приклад

Під час візиту 16.01.2020 до ДУ Київський СІЗО встановлено, що робота рентгенологічного кабінету фактично призупинена через несправність рентген-апарату з 12.08.2019, у зв'язку з чим в установі не забезпечено проведення флюорографічного обстеження органів грудної клітини. Зазначене унеможливує здійснення раннього виявлення випадків зараження на туберкульоз та динамічне спостереження за хворими, які отримують протитуберкульозне лікування. Крім того, через несправний флюорографічний апарат провести флюорографічне обстеження органів грудної клітини 20 ув'язненим, які перебували в контакті з засудженим хворим на заразну форму туберкульозу для призначення в подальшому хіміопрофілактики протягом тривалого часу (1-2 місяці), не можливо. За результатами моніторингового візиту направлено листи реагування щодо забезпечення належного обстеження в'язнів.

За результатами 98% візитів до медичних частин ЦОЗ ДКВС встановлено, що стоматологічні кабінети не забезпечено необхідними медикаментами, зокрема пломбувальними та іншими витратними матеріалами, у зв'язку з чим в'язні не отримують необхідної стоматологічної допомоги, їм лише видаляють зуби.

Приклад

Під час візиту 23.07.2020 до Кропивницької міської медичної частини № 14 філії ЦОЗ ДКВС в Кіровоградській області моніторингова група отримала скарги від в'язнів про те, що лікар-стоматолог лише видаляє зуби, а лікування та пломбування зубів не здійснюється. Під час вивчення медичної документації встановлено, що стоматологічний кабінет з грудня 2019 року не забезпечено необхідними медикаментами, пломбувальними та іншими витратними матеріалами, які необхідні для надання стоматологічної допомоги. Зазначене свідчить, що в'язні не отримують лікування найбільш поширених хвороб зубів і ротової порожнини та профілактичних заходів, що може призвести до погіршення загального стану здоров'я. За результатами моніторингового візиту надано рекомендації щодо забезпечення роботи стоматологічного кабінету установи та надання належної стоматологічної допомоги.

Аналогічна ситуація у Запорізькій міській медичній частині філії ЦОЗ ДКВС в Запорізькій області, Жовтоводській медичній частині № 26 філії ЦОЗ ДКВС в Дніпропетровській та Донецькій областях, Харківській міській медичній частині № 27 філії ЦОЗ ДКВС в Харківській та Луганській областях, медичній частині філії № 25 ЦОЗ ДКВС у Харківській та Луганській областях, Закарпатській міській медичній частині № 9 філії ЦОЗ ДКВС у Чернівецькій, Івано-Франківській та Закарпатській областях, Старобільській міській медичній частині філії ЦОЗ ДКВС в Харківській та Луганській областях, Херсонській міській медичній частині філії ЦОЗ ДКВС в Херсонській області, Дніпропетровській медичній частині № 4 філії ЦОЗ ДКВС в Дніпропетровській та Донецькій областях.

Незважаючи на надані рекомендації, результати проведених повторних моніторингових візитів свідчать, що ситуація суттєво не зміналась, у 90% відвіданих установ фіксується ненадання належної стоматологічної допомоги ув'язненим.

У зв'язку з відсутністю кваліфікованого медичного персоналу в УВП засуджені не мають можливості отримати належної медичної допомоги, що призводить до зростання рівня захворюваності на тяжкі та хронічні хвороби.

Приклад

Під час моніторингового візиту 08.07.2020 до Збаразької ВК № 62 моніторами виявлено засуджену С., яка з 28.11.2019 перебуває на диспансерному обліку та потребує госпіталізації для обстеження та лікування пахової кили, однак до профільного медичного закладу її не було доправлено. За зверненням Уповноваженого засудженій проведено консультування хірургом.

36 10.01.2020 проведено моніторинговий візит до Львівської багатопрофільної лікарні (№ 19) ЦОЗ ДКВС у Львівській області. Під час візиту встановлено, що в лікарні протягом 2019 року перебувало 25 засуджених, які госпіталізовані для медичного обстеження з метою підготовки та подання до суду матеріалів для вирішення питання про звільнення від подальшого відбування покарання у зв'язку з хворобою, з них 12 звільнені, 7 померли, 6 відмовлено в звільненні. Дані хворі потребували паліативного лікування, проте через відсутність наркотичних препаратів їм не забезпечувалось знеболення.

Уповноваженим внесено подання Міністру юстиції України щодо взяття на особистий контроль питання надання своєчасної та якісної медичної допомоги онкохворим засудженим. За результатами реагування лікарню забезпечено наркотичними препаратами в повному обсязі, засудженим проведено обстеження та призначено лікування.

Відповідно до пункту 41 Стандарту КЗК «Медичні служби у в'язницях»¹ порівняно із звичайним населенням в осіб, яких позбавлено волі, частіше мають місце симптоми психічного розладу. Тому для роботи в медичній службі в кожному закладі позбавлення волі повинен бути запрошений лікар, який спеціалізується в психіатрії, а декілька працівників із допоміжного медичного персоналу повинні отримати підготовку в цій галузі медицини. Забезпеченість лікарями і допоміжним медичним персоналом, а також внутрішнє планування місць позбавлення волі повинно давати змогу регулярно здійснювати програми фармакологічної та психотерапевтичної терапії.

Проте у зв'язку з відсутністю в штаті медичних частин ЦОЗ ДКВС лікарів-психіатрів, всупереч Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Мін'юсту і МОЗ від 15.08.2014 № 1348/5/572, під час проведення профілактичних медичних оглядів засудженим не забезпечується огляд лікарем-психіатром. У медичних частинах на обліку відсутні фармакологічні препарати для лікування психічних розладів. Зазначене призводить до загострення психічних розладів (психозів), що в свою чергу може становити загрозу для засудженого та оточуючих.

Приклад

Під час візиту 18.11.2020 до міської медичної частини № 12 філії ЦОЗ ДКВС у Чернівецькій, Івано-Франківській, Закарпатській областях встановлено, що засудженим, прибулим до установи, не проводиться повний медичний огляд. Так, під час вивчення медичної документації новоприбулих осіб та осіб, які утримуються, встановлено, що останні не були оглянуті лікарем-психіатром, оскільки в штатному розписі медичної частини посада лікаря-

¹ <https://rm.coe.int/16806ce942>

психіатра не передбачена. У зв'язку з цим не ведеться динамічне спостереження за такими засудженими та призводить до загострення стану їхнього психічного здоров'я та ненадання належного лікування. За результатами візиту надано рекомендації щодо забезпечення укомплектування медичної частини лікарями-спеціаліста. Рекомендація залишається не виконаною.

Відповідно до статті 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» послуга з медичного обслуговування надається пацієнту закладом охорони здоров'я, який зареєстрований та одержав в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Проте, попри проведення реформування системи охорони здоров'я пенітенціарних закладів, деякими філіями ЦОЗ ДКВС не отримано ліценцій на здійснення господарської діяльності з медичної практики через неукомплектованість медичними працівниками, відсутність медичного обладнання і медичних виробів (необхідний мінімум), у зв'язку з чим не забезпечено надання повного комплексу медичних послуг ув'язненим та засудженим в установах ДКВС.

Приклад

Під час моніторингових візитів до установ ДКВС Дніпропетровської та Донецької областей встановлено, що філією ЦОЗ ДКВС в Дніпропетровській та Донецькій областях не отримано ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики. У зв'язку з цим у 15 медичних закладів філії не забезпечено якісного медичного обстеження та лікування, що призводить до порушення права в'язнів на належну медичну допомогу. За результатом моніторингового візиту надано рекомендацію щодо вжиття заходів для отримання відповідної ліцензії. Рекомендація не виконана.

Всупереч Нормам забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення лікувального закладу, затверджених наказом Мініюсту від 27.07.2012 № 1118/5, в установах не обладнано спеціальні приміщення та медичні кабінети для огляду ув'язнених та засуджених, у зв'язку з чим ув'язненим не забезпечується право на приватність під час проведення медичних оглядів.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.02.2020 до ДУ Вінницька УВП № 1 моніторинговою групою встановлено, що в збірному відділенні УВП відсутній каби-

38 нет медичного працівника. Під час опитування новоприбулі ув'язнені повідомили, що їх оглядав медичний працівник у коридорі збірного відділення під відеокамерами в присутності сторонніх осіб. Зазначене порушує право на приватність та лікарську таємницю. За результатами моніторингового візиту надано рекомендацію усунення виявлених порушень. Рекомендація і досі залишається не виконаною.

З огляду на відсутність кваліфікованого медичного персоналу медичних частин установ попереднього ув'язнення медична документація ведеться неналежним чином – у медичних картах хворих ув'язнених та відповідних журналах не фіксуються результати оглядів медичним персоналом та призначення медичних препаратів, у зв'язку з чим відсутня можливість спостереження за динамікою хвороби, стану ув'язнених і корегуванням лікування.

Приклад

Під час моніторингового візиту 09.07.2020 в ДУ Дніпропетровська УВП № 4 виявлено, що засудженим Л. подано письмову заяву про добровільну відмову від прийняття їжі, мотивом якої стали неправомірні дії співробітників поліції під час його затримання. Під час вивчення моніторинговою групою медичної документації, а саме Журналу прийому та здачі змін чергових фельдшерів ДМЧ № 4, встановлено, що засудженого в останні дні голодування, з 11.01.2020 по 13.01.2020 включно, не оглядали медичні працівники. Медична картка засудженого Л. на день візиту, зі слів завідувача медичної частини, відсутня, а саме загублена. За результатом моніторингового візиту надано рекомендацію щодо забезпечення контролю за веденням медичної документації. Рекомендацію не виконано.

Під час моніторингових візитів встановлено факти порушення права в'язнів на інформацію про стан здоров'я, методів лікування та права на таємницю про стан здоров'я. Так, під час вивчення медичної документації в'язнів встановлено, що всупереч вимог наказу МОЗ від 14.02.2012 № 110 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування», медична допомога в'язням надається без їх інформованої добровільної згоди на проведення діагностики, лікування та проведення операції та знеболення.

Крім того, на порушення вимог наказу МОЗ від 15.09.2016 № 970 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення» огляди в'язнів, які здійснюються із залученням лікарів-психіатрів ЗОЗ, проводять без їх усвідомленої згоди, що є порушенням права засуджених на вільний вибір лікаря та вибір методів лікування.

Приклад

Під час візитів до ДУ Бориспільської ВК № 119 (візит 04.02.2020), ДУ Київський СІЗО (візит 16.01.2020), ДУ Бердянська ВК № 77 (візит 26.02.2020), за результатами вивчення медичної документації, встановлено, що ув'язненим проводились огляди лікарем-психіатром, однак добровільні згоди ув'язнених на проведення оглядів відсутні. За результатами моніторингових візитів забезпечено відібрання інформованих згод ув'язнених на проведення оглядів та їх інформування про методи лікування.

Незважаючи на рекомендації, що надавалися Уповноваженим протягом 2019 року до Мін'юсту щодо усунення порушення прав людини і забезпечення надання належної медичної допомоги, значних зрушень в організації надання належної медичної допомоги ув'язненим у 2020 році не спостерігалось. У 80% відвіданих моніторами установ особи, які утримуються під вартою та засуджені, не мають можливості отримати кваліфіковану медичну допомогу, що призводить до зростання рівня захворюваності серед них.

За результатами проведених візитів і виявлених порушень прав на охорону здоров'я і медичну допомогу Уповноваженим направлено листи реагування щодо їх усунення до Мін'юсту, МОЗ, Офісу Генерального прокурора, обласних та місцевих прокуратур. Проте якість надання належної медичної допомоги в УВП залишається на низькому рівні.

2.1.4. Порушення права на професійну правничу допомогу

Відповідно до статті 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Також відповідно до підпункту 1 пункту 2 розділу VII Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Мін'юсту від 14.06.2019 № 1769/5, встановлено, що відповідно до пункту 3 статті 42 КПК України ув'язнений має право:

- на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування;
- на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій;
- на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження;
- на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату.

- 40 За результатами моніторингових візитів у 2020 році виявлено факти порушення права на професійну правничу допомогу осіб, які утримуються в УВП та СІЗО.

Зокрема, під час спілкування моніторинговими групами із особами, узятими під варту, встановлено, що багато з них не отримують належної правової допомоги. Встановлено факти бездіяльності та інші порушення умов контрактів надання адвокатами регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги юридичних послуг.

Приклад

Під час моніторингового візиту 15.04.2020 до ДУ Хмельницький СІЗО ув'язнений Т. повідомив моніторинговій групі, що судовий розгляд клопотання про обрання йому запобіжного заходу проводився без участі захисника безоплатної вторинної правової допомоги. Також адвокатом не поінформовано ув'язненого про стан розгляду справи, не погоджено з ним процесуальні дії, вчинення/невчинення яких може вплинути на результат розгляду справи, не узгоджено правову позицію у справі. За зверненням Уповноваженого Регіональним центром з надання правової допомоги поінформовано про відсутність інформації щодо призначення захисника цьому засудженому.

Всупереч вимогам статті 135 КВК України, якою передбачено, зокрема, повідомлення засуджених не пізніше ніж за одну добу до початку засідання дисциплінарної комісії, у більшості установ ДКВС відповідно до матеріалів поміщення засуджених до дисциплінарного ізолятора встановлено, що повідомлення в'язнів про місце і час засідання такої комісії проводиться в день проведення її засідання, що фактично позбавляє засуджених реалізації їх права на професійну правничу допомогу та на оскарження рішень дисциплінарної комісії.

Приклад

Під час візиту 16.01.2020 до ДУ Київський СІЗО встановлено, що ув'язненого З. ознайомили про час та місце засідання дисциплінарної комісії з порушенням строків, а саме за 9 годин до її проведення, що позбавило ув'язненого права на захист. За результатами реагування Уповноваженого ув'язненому поновлено право на захист.

2.1.5. Порушення права засуджених на доступ до інформації

Під час візитів на інформаційних стендах в установах відсутня наочна інформація та номери гарячих ліній, адреси Уповноваженого, Офісу Генерального

прокурора, ЄСПЛ, центрів з надання безоплатної правової допомоги, а також інших відповідних органів та міжнародних організацій тощо, у зв'язку з чим порушується право засуджених на звернення у разі порушення їхніх прав.

Приклад

Під час моніторингового візиту 04.03.2020 до ДУ Казанківська ВК № 93 жоден із засуджених, з якими моніторинговою групою проведено спілкування, не був поінформований про можливість звернення до Центрів з надання вторинної правової допомоги з метою надання професійної правничої допомоги у разі порушення їхніх прав. За результатами моніторингового візиту регіональним центром з надання правової допомоги в установі проведено просвітницьку роботу з в'язнями.

Нормативно-правовими актами не врегульовано порядок забезпечення права засуджених на доступ до інформації про свої права, у зв'язку з чим ув'язнені з якими проводилось спілкування під час моніторингових візитів, не обізнані про свої права та порядок звернення до відповідних органів державної влади для їх поновлення.

З метою підвищення обізнаності осіб, які перебувають в УВП, Секретаріатом Уповноваженого розроблено інформаційні бюлетені «Права осіб, які тримаються в установах правоохоронної сфери» для поширення під час проведення моніторингових візитів. У бюлетенях зазначено про права ув'язнених та засуджених, а також телефони гарячих ліній, електронні та поштові адреси Уповноваженого, міжнародних правозахисних організацій та правоохоронних органів, до яких вони можуть звернутися у разі порушення їхніх прав.

2.1.6. Порушення права на належні, безпечні, здорові умови праці, на заробітну плату

Моніторинговими групами неодноразово встановлено факти, коли значна частина засуджених, які працюють в УВП та місцях попереднього ув'язнення, отримують мізерну плату за виконану роботу, що є грубим порушенням статті 43 Конституції України, в якій закріплено право кожного на заробітну плату не нижче рівня, встановленого законом, право на своєчасне одержання заробітної плати.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.02.2020 до ДУ Вінницька УВП № 1 встановлено, що двоє засуджених працювали в їдальні для працівників устано-

42 ви, яка працює на господарчому розрахунку. Трудові договори з цими засудженими установою не укладено. Також з'ясувалося, що засудженим, залученим до виконання робіт з господарського обслуговування, не надано копії цивільно-правових договорів. За результатами моніторингового візиту направлено листи реагування до Мін'юсту.

Під час візиту 04.03.2020 до ДУ Казанківська ВК № 93 виявлено порушення правил охорони праці, а саме подріблення граніту здійснюється вручну, молотками на підлозі у зв'язку з відсутністю робочих місць, облаштованих необхідним обладнанням, працівники не забезпечені спецодягом та рукавичками, що призводить до травмування ув'язнених на виробництві. При цьому факти виробничого травматизму в установі не фіксуються відповідно до встановлених вимог. У виробничих цехах немає інструкцій з техніки безпеки та вогнегасників.

Опитані під час візиту засуджені на виробництві не змогли пояснити підстави залучення до праці, у тому числі щодо укладених трудових договорів, а також суми зароблених коштів. При цьому облік їх робочого часу ведеться неналежним чином. За зверненням Уповноваженого до Південного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Мін'юсту засудженим було забезпечено належні умови праці.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України прискорити розгляд у другому читанні та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення» (щодо імплементації окремих стандартів Ради Європи, реєстр. № 0882 від 29.08.2019).

Міністерству юстиції України:

1. Забезпечити:

контроль за недопущенням випадків катувань, жорстокого і такого, що принижує честь і гідність, поводження та покарання до засуджених та ув'язнених;

належне фінансування для проведення відповідних ремонтних робіт та придбання необхідного обладнання з метою приведення умов тримання осіб, які утримуються в установах виконання покарань та місцях попереднього ув'язнення у відповідність до національного законодавства та міжнародних стандартів;

дотримання норми площі на одного ув'язненого відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» в частині дотримання умов ізоляції та вимог щодо роздільного тримання осіб, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі – окремо від осіб, які не перебували під вартою;

належну оплату праці засуджених та контроль за дотриманням трудових прав засуджених та осіб, узятих під варту;

взаємодію та належний контроль за співпрацею установ виконання покарань та місць попереднього ув'язнення з регіональними центрами з надання безоплатної правової допомоги в областях;

належне фінансування на проведення ремонтних робіт установ ЦОЗ ДКВС.

2. Посилити контроль щодо забезпечення умов праці засуджених та заходів безпеки під час виконання робіт.

3. Вживати заходів щодо постійного підвищення рівня професійної підготовки персоналу пенітенціарних установ щодо заборони застосування катування, жорстокого або такого, що принижує гідність, видів поведження чи покарання до утримуваних осіб.

4. Затвердити порядок забезпечення права засуджених на доступ до інформації про свої права з метою дотримання прав на доступ до інформації.

Державній установі «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»:

1. Вжити невідкладних заходів з метою організації надання медичної допомоги особам, які тримаються в установі, відповідно до вимог національного законодавства і міжнародних стандартів.

2. Забезпечити:

приведення умов утримання хворих засуджених у стаціонарних відділеннях та надання медичної допомоги в установах відповідно до вимог чинного законодавства;

медичні частини необхідним діагностичним обладнанням, в тому числі рентгенапаратами та флюорографами;

контроль за належним документуванням усіх результатів медичних обстежень;

проведення періодичних медичних оглядів працівників установ, медичних частин, харчоблоків та банно-пральних комплексів;

контроль у приміщеннях харчоблоків та банно-пральних комплексах за дотриманням санітарно-протиепідемічного режиму;

44 дотримання вимог Порядку організації медичної допомоги на первинному, вторинному (спеціалізованому), третинному (високоспеціалізованому) рівнях із застосуванням телемедицини, затвердженого наказом МОЗ від 19.10.2015 № 681, під час застосування телемедицини;

дотримання вимог наказу МОЗ від 18.08.2010 № 684 «Про затвердження Стандарту інфекційного контролю за туберкульозом в лікувально-профілактичних закладах, місцях довгострокового перебування людей та проживання хворих на туберкульоз».

3. Укомплектувати штат медичної частини філії ДУ «ЦОЗ ДКВС України» в Вінницькій області.

4. Організувати проведення навчання (підвищення кваліфікації) персоналу лікарні та забезпечити належний контроль за якістю ведення медичної документації.

5. Обладнати кабінети медичних працівників у збірних відділеннях для проведення медичних оглядів новоприбулих осіб.

Координаційному центру з надання правової допомоги забезпечити контроль за доступністю та якістю надання професійної правничої допомоги особам, які утримуються в УВП та установах попереднього ув'язнення.

Державній службі України з питань праці забезпечити здійснення інспекційних відвідувань до установ ДКВС з метою перевірки додержання прав в'язнів на належні, безпечні, здорові умови праці, на заробітну плату.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В ОРГАНАХ,
ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ
СПРЯМОВУЄТЬСЯ
ТА КООРДИНУЄТЬСЯ
МІНІСТЕРСТВОМ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ОРГАНАХ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ СПРЯМОВУЄТЬСЯ ТА КООРДИНУЄТЬСЯ МІНІСТЕРСТВОМ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ⁴⁷

3.1. Порушення прав і свобод людини в органах та підрозділах Національної поліції України

Найбільша кількість місць несвободи, в яких осіб примусово утримують за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до законодавства України, перебувають у підпорядкуванні НПУ.

Станом на 01.01.2020 кількість органів та підрозділів поліції, в яких утримують осіб, становила 1 816, з яких:

- 589 органів та підрозділів поліції (управління, відділи, відділення поліції);
- 136 ІТТ;

- 745 автомобілі для перевезення затриманих, узятих під варту та засуджених осіб;

- 343 спеціальні палати в медичних закладах, у яких охорону затриманих і взятих під варту осіб під час лікування забезпечують поліцейські;

- 3 приймальники-розподільники.

Протягом 2020 року працівниками Секретаріату Уповноваженого проведено 179 моніторингових візитів до територіальних органів поліції, з яких:

- 116 до відділків поліції, ВП;

- 54 до ІТТ;

- 9 до автозаків.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, згідно з яким людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Крім того, законом визначено, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Проте результати моніторингових візитів національного превентивного механізму працівниками Секретаріату Уповноваженого свідчать про порушення поліцейськими конституційних прав і свобод людини під час затримання та перебування в територіальних органах поліції.

48 3.1.1. *Порушення права на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання*

Під час моніторингових візитів продовжують виявлятися факти надмірного застосування сили працівниками поліції під час затримання громадян.

Так, до ЗОЗ у 2020 році звернулося 852 особи, які в поясненнях щодо причин і обставин отримання ними травм зазначали про нанесення їх працівниками органів поліції під час затримання. За цими фактами до ЄРДР внесено відомості, за якими розпочато досудове розслідування у 203 кримінальних провадженнях.

Приклад

Під час моніторингових візитів 04.02.2020 до Білоцерківського ВП ГУНП в Київській області та 05.02.2020 до Ірпінського ВП ГУНП в Київській області встановлено випадки нанесення працівниками поліції тілесних ушкоджень громадянам під час затримання. За зверненням Уповноваженого за даними фактами ТУ ДБР у м. Києві внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за статтею 367 (Службова недбалість) КК України. Досудове розслідування триває.

Відповідно до статті 4 Конвенції проти катувань кожна держава-сторона забезпечує розгляд всіх актів катування згідно з її кримінальним законодавством як злочин. Тобто за кожним випадком застосування сили працівниками правоохоронних органів до затриманих має бути проведене ретельне й неупереджене розслідування.

Формальне проведення службових та досудових розслідувань за фактами катувань, непритягнення до встановленої законом відповідальності осіб, які їх вчиняють, призводить до збільшення кількості таких випадків.

У своїх доповідях Уповноваженим неодноразово наголошувалось, що всі факти тортур, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання мають бути розслідувані належним чином, а винні особи мають бути притягнуті до відповідальності.

Однак моніторинговими групами фіксуються випадки неналежного розгляду повідомлень громадян про застосування поліцейськими до них фізичної сили з порушенням вимог законодавства.

Приклад

За результатами моніторингового візиту 10.11.2020 до Індустріального ВП ГУНП в Харківській області під час вивчення службової документації моніторами встановлено, що 24.09.2020 приблизно о 23:00 до Харківської міської

клінічної багатoproфільної лікарні № 17 по медичну допомогу звернувся громадянин Н. з приводу наявних у нього тілесних ушкоджень та повідомив, що цього ж дня біля магазину його побили працівники поліції. Медичним працівником про зазначену подію 24.09.2020 о 23:10 повідомлено на службу «102».

Зазначене повідомлення зареєстроване Індустріальним ВП в інформаційній підсистемі «Єдиний облік» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» від 24.09.2020. Проте вказане повідомлення за погодженням із керівництвом відділу поліції прийнято до розгляду відповідно до Закону України «Про звернення громадян» та в подальшому списано до матеріалів справи.

За зверненням Уповноваженого Офісом Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато кримінальне провадження за статтею 365 (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) КК України. Досудове розслідування триває.

У статті 212 КПК України, розділу Х Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України, затвердженого наказом МВС від 06.07.2017 № 570, визначено, що у підрозділі органу досудового розслідування мають бути призначені одна або декілька службових осіб, відповідальних за перебування затриманих. Службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана, зокрема, негайно зареєструвати затриманого; забезпечити належне поводження із затриманим та дотримання його прав, передбачених Конституцією України, цим Кодексом та іншими законами України, забезпечити запис усіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при їх проведенні.

На порушення вимог законодавства та відомчих нормативно-правових актів МВС моніторинговими групами встановлено непоодинокі випадки непризначення в органах та підрозділах поліції визначеної службової особи, відповідальної за перебування затриманих. Відсутність таких осіб призводить до порушення прав затриманих та незабезпечення контролю за дотриманням іншими службовими особами прав затриманого.

Приклад

У Калуському ВП ГУНП в Івано-Франківській області під час візиту 27.08.2020 встановлено, що у відділі поліції відсутній наказ про призначення службової особи, відповідальної за перебування затриманих, проте такі повноваження передбачені функціональними обов'язками інспектора слідчого відділу. На час візиту така службова особа перебувала у відпустці, а іншої особи, на яку

50 покладено відповідні функції, не призначено. За зверненням Уповноваженого керівництвом Калуського ВП ГУНП в Івано-Франківській області призначено службову особу, відповідальну за перебування затриманих.

Аналогічні випадки виявлялись у Голосіївському УП ГУНП в місті Києві (візит 07.10.2020), Адрушівському відділенні поліції Бердичівського ВП ГУНП в Житомирській області (візит 18.02.2020), Володарському відділенні поліції Сквирського ВП ГУНП в Київській області (візит 07.10.2020), ВП № 4 (з обслуговування житлового масиву «Березняки») Дніпровського УП ГУНП в м. Києві (візит 08.12.2020), Тетіївському відділенні поліції Сквирського ВП ГУНП в Київській області (візит 07.10.2020) та інших.

3.1.2. *Порушення права на свободу та особисту недоторканність*

Статтею 29 Конституції України визначено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

За нагальної потреби запобігання чи припинення правопорушення уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

КПК України чітко регламентовано дії уповноважених службових осіб, які здійснюють затримання. Так у випадках, передбачених цим Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством.

Проте під час моніторингових візитів, проведених у 2020 році, як і в попередні роки¹, у 60% відвіданих органів поліції продовжують фіксуватися випадки незаконного тримання осіб в органах та підрозділах поліції, без складання необхідних процесуальних документів або складання таких документів через значний проміжок часу (від 7 до 24 годин).

¹ https://ombudsman.gov.ua/files/marina/zvit2_web.pdf

https://ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%9F%D0%9C_2018.pdf

Приклад

51

Під час моніторингового візиту 24.01.2020 до Солом'янського УП ГУНП в місті Києві встановлено, що затримані за підозрою у вчиненні злочину Ч. та К. близько доби (22 години) трималися в зазначеному управлінні поліції без складання протоколу про затримання та будь-яких інших процесуальних документів.

За зверненням Уповноваженого до правоохоронних органів за даним фактом внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато кримінальне провадження за статтею 371 (Завідомо незаконне затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою) КК України.

Під час моніторингового візиту 24.11.2020 до Києво-Святошинського ВП ГУНП в Київській області встановлено, що протокол про затримання особи С. складено через 12 годин 05 хвилин після її фактичного затримання. За зверненням Уповноваженого ГУНП в Київській області проведено службове розслідування, за результатами якого винних осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Аналогічні випадки фіксувались у Баришівському відділенні поліції Переяслав-Хмельницького ВП ГУНП в Київській області, Відділенні поліції № 2 (м. Горішні Плавні) Кременчуцького ВП в Полтавській області, Дніпровському УП ГУНП в місті Києві, Жовківському відділенні поліції Кам'янка-Бузького ВП ГУНП у Львівській області, Мукачівському ВП ГУНП у Закарпатській області, Холодногірському ВП в Харківській області та інших.

3.1.3. *Порушення права на професійну правничу допомогу*

Забезпечення права на захист після фактичного затримання особи є одним із найефективніших запобіжників від неналежного поводження та порушень інших прав затриманої особи. Відповідно до положень статті 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

На виконання вказаних конституційних гарантій відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» особи, які затримані за підозрою у вчиненні злочину, мають право на безоплатну правову допомогу. Також 28.12.2011 постановою КМУ № 1363 затверджено Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб.

Однак, незважаючи на наявність у законодавстві України імперативних норм щодо забезпечення права на захист, наявність кримінальної відповідально-

52 сті за порушення права на захист, передбаченої статтею 374 КК України, під час моніторингових візитів і надалі виявляють численні факти порушення права на захист, а саме:

уповноважені службові особи, що здійснюють затримання, всупереч вимогам законодавства не повідомляють взагалі або повідомляють через тривалий час (від декількох годин) орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги;

затриманим особам не надається первинна правова допомога (не роз'яснюються права на захисника, на отримання медичної допомоги, права дати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти них тощо);

не забезпечується право підозрюваних на конфіденційне побачення з адвокатом;

неналежний облік фактів інформування, зокрема, неналежне ведення журналів інформування центрів з надання безоплатної правової допомоги затриманим, що зберігаються у кожній черговій частині органів поліції, тощо.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Чопенко проти України»¹ суд констатував порушення підпункту «с», пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з огляду на те, що був відсутній доступ у заявника до захисника на початковому етапі розслідування.

За результатами моніторингових візитів встановлено випадки інформування центрів з надання правової допомоги працівниками поліції про затримання громадян через 5–14 години після їх фактичного затримання.

Приклад

Під час візиту 08.12.2020 до Дніпровського УП ГУНП в м. Києві встановлено, що про затримання трьох осіб центр безоплатної правової допомоги поінформовано через 8–14 годин після затримання. За зверненням Уповноваженого до ТУ ДБР у м. Києві внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за статтею 374 (порушення права на захист) КК України.

Під час моніторингового візиту 28.10.2020 до Малиновського ВП у м. Одесі ГУНП в Одеській області встановлено, що відповідно до Журналу інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про затримання двох громадян центр повідомлено через 6 годин після затримання. За зверненням Уповноваженого ГУНП в Одеській області проведено службове розслідування, за результатами якого слідчим ВП винесено попередження.

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a59#Text

Уповноваженим неодноразово зверталась увага на необхідність забезпечення контролю керівництвом органів та підрозділів НПУ щодо негайного повідомлення центрів з надання безоплатної правової допомоги відповідальними службовими особами з метою забезпечення додержання прав затриманих осіб на професійну правничу допомогу. 53

3.1.4. Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу

У Законі України «Про Національну поліцію» до основних обов'язків поліцейського, зокрема віднесено надання невідкладної, домедичної і медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

Під час моніторингових візитів встановлено, що майже в усіх відвіданих ІТТ відсутні медичні аптечки або їх склад не відповідає мінімальній потребі, а в деяких знаходяться медичні препарати, термін використання яких минув.

Такі порушення виникли у зв'язку з втратою чинності (на підставі наказу МВС від 10.07.2018 № 592 «Про визнання такими, що втратили чинність наказів Міністерства внутрішніх справ України») наказу МВС від 25.09.2006 № 946 «Про затвердження норм забезпечення господарським інвентарем кімнат для затриманих чергових частин, ізоляторів тимчасового тримання, приймальників-розподільників для осіб, затриманих за бродяжництво, спеціальних приймальників для осіб, підданих адміністративному арешту, пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні». Уповноваженим у Щорічній доповіді «Про стан додержання прав і свобод людини і громадянина в Україні» за 2019 рік¹ надавалась рекомендація МВС щодо необхідності прийняття відповідного нормативно-правового акта з метою врегулювання зазначеного питання. Ця рекомендація не виконана.

На порушення вимог Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу, затвердженого постановою КМУ від 21.11.2012 № 1115, щодо підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які згідно зі своїми службовими обов'язками зобов'язані володіти знаннями і практичними навичками надання домедичної допомоги, не всі працівники чергових служб та ІТТ проходять таке навчання, про що свідчить відсутність відповідних сертифікатів.

¹ <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=4>

54 Приклад

Під час візиту 01.07.2020 до Ірпінського ВП ГУНП в Київській області встановлено відсутність сертифікатів (посвідчень) про проходження навчання з надання домедичної допомоги працівниками поліції зазначеного відділу. За зверненням Уповноваженого проведено навчання для працівників ВП з метою набуття навичок надання домедичної допомоги.

3.1.5. *Порушення права на належні умови тримання*

Відповідно до Мінімальних стандартних правил поведження із в'язнями¹ «особи, що були заарештовані чи перебувають в ув'язненні за звинуваченням у кримінальному злочині й утримуються або в відділеннях міліції, або у в'язниці, але ще не викликані в суд і не засуджені, називаються в'язнями, що перебувають під слідством». Відповідно до зазначених Правил особа, що утримується в органах поліції, має бути забезпечена спальним місцем, водою, харчуванням, засобами гігієни тощо.

Також Пунктом першим розділу VII Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 23.05.2017 № 440, передбачено, що для тимчасового тримання затриманих осіб у територіальних підрозділах поліції обладнуються кімнати для затриманих.

Проте під час моніторингових візитів було з'ясовано, що в більшості відвіданих територіальних органів поліції кімнати для затриманих або взагалі відсутні, або не використовуються через невідповідність умов тримання національним та міжнародним стандартам, у зв'язку з чим затримані особи від трьох годин до однієї доби утримуються в службових кабінетах або інших приміщеннях органів поліції до їх направлення в ІТТ. При цьому харчуванням і питною водою вони не забезпечуються.

Також відповідно до пункту 8 Розділу VII Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 23.05.2017 № 440, особи, які утримуються в КТЗ більше трьох годин, забезпечуються триразовим гарячим харчуванням. Проте, оскільки затримані особи не поміщаються до КТЗ із зазначених вище причин, їм не може бути забезпечено організацію належного харчування, що порушує право затриманих осіб на належні умови тримання.

З огляду на неврегульованість механізму забезпечення харчуванням затриманих осіб, які тривалий час перебувають у територіальних органах поліції та не поміщені в КТЗ, поліцейські повідомляють моніторингові групи, що водою та їжею їх частково забезпечували працівники поліції за власні кошти.

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text

Приклад

Під час візиту 25.02.2020 до Старокостянтинівського ВП ГУНП в Хмельницькій області з'ясовано, що затриманий П. до поміщення в ІТТ перебував у ВП понад 7 годин, при цьому до КТЗ затриманого не було поміщено, у зв'язку з чим йому не забезпечено належного харчування.

Також під час моніторингового візиту 07.07.2020 до Іванківського відділення поліції Вишгородського ВП ГУНП в Київській області з'ясовано, що в зв'язку з тим, що кімнати для затриманих у ВП не функціонують, затримані особи не забезпечуються харчуванням. Так, за результатами вивчення службової документації встановлено, що затриманий за підозрою у вчиненні злочину К. перед доставлянням до ІТТ перебував у ВП понад 40 годин. При цьому відомості щодо забезпечення затриманого харчуванням у ВП відсутні.

За зверненням Уповноваженого проведено службове розслідування, за результатами якого винних осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

З метою забезпечення затриманих осіб харчуванням, питною водою та відпочинком при тривалому перебуванні в територіальних органах поліції, за результатами моніторингових візитів, Уповноваженим надавались рекомендації МВС та НПУ щодо необхідності проведення перевірок наявних кімнат для затриманих управлінь, відділів та відділень поліції та забезпечення їх належного функціонування. Інформацію про проведення таких перевірок та вжиття заходів щодо відновлення та забезпечення функціонування кімнат для затриманих до Уповноваженого не надходила.

Крім того, Уповноваженим неодноразово надавалась рекомендації МВС та НПУ щодо опрацювання питання забезпечення харчуванням затриманих осіб та тривалий час (більш як 3 години) перебувають у територіальних органах поліції та не поміщені до кімнат для затриманих у зв'язку з їх відсутністю або нефункціонуванням. Проте рекомендація не виконана.

Також на порушення вимог пункту 20 розділу VI Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України (далі – Інструкція), затвердженої наказом МВС України від 23.05.2017 № 440, в ВП відсутні кімнати для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками та проведення слідчих дій. Згідно з отриманою інформацією під час моніторингових візитів такі побачення проводяться в службових кабінетах слідчих або кімнаті прийому громадян.

Відсутність КТЗ виявлено в Бородянському відділенні поліції Ірпінського ВП ГУНП в Київській області (візит 01.07.2020), Ірпінському ВП ГУНП в Київській області (візит 01.12.2020), Київському ВП в місті Одесі ГУНП в Одеській області (візит 27.10.2020), Сокирянському відділенні поліції Кельменецького ВП ГУНП в Чернівецькій області (візит 22.09.2020) та інших.

56 За результатами моніторингових візитів до ІТТ виявлено порушення міжнародних і національних стандартів щодо належного утримання затриманих осіб, зокрема: неналежні умови утримання та недодержання санітарно-гігієнічних норм:

у камерах відсутня примусова механічна вентиляція, що призводить до надмірної вологості та появи плісняви на стінах;

вікна камер не обладнані замками для забезпечення можливості утримуваними особа самостійно відчиняти квартирки для провітрювання;

через надмірну заґратованість вікон у камерах недостатньо природного освітлення;

до умивальників у камерах підведена лише холодна вода;

постільна білизна потребує заміни.

Приклад

Відповідні факти виявлено під час проведення моніторингових візитів до ІТТ № 2 ГУНП в Закарпатській області (візит 21.10.2020), ІТТ № 4 (м. Мена) ГУНП в Чернігівській області (візит 05.02.2020), ІТТ № 4 (сmt Нововоронцовка) ГУНП в Херсонській області (візит 11.02.2020) та інших.

На порушення пункту 11 Мінімальних стандартних правил поводження із в'язнями¹ в ІТТ моніторинговими групами зафіксовано відсутність у камерах доступу до свіжого повітря.

Приклад

Такі порушення права затриманих на належні умови тримання виявлено під час моніторингових візитів до ІТТ № 9 (м. Ізмаїл) ГУНП в Одеській області (візит 28.01.2020), ІТТ № 7 ГУНП в Донецької області (візит 07.02.2020), ІТТ № 5 м. Вінниця ГУНП в Вінницькій області (візит 07.07.2020), ІТТ № 4 (м. Волочиськ) ГУНП в Хмельницькій області (візит 08.07.2020) та інших.

3.1.6. Порушення права осіб з інвалідністю

Відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу до неї, ратифікованих Україною 16.12.2009, держави-учасниці вживають належних заходів для того, щоб розробляти мінімальні стандарти й керівні орієнтири, що передбачають доступність об'єктів і послуг для осіб з інвалідністю, вводити їх у дію та стежити за їх дотриманням.

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text

Проте, попри визначені принципи, яких має дотримуватись Україна в цілому ⁵⁷ та органи державної влади зокрема, під час моніторингових візитів до територіальних органів поліції фіксується відсутність доступності до цих об'єктів особам з інвалідністю:

входи до будівель не обладнано пандусом у зв'язку з чим особи з інвалідністю та маломобільні групи населення не в змозі самотійно без сторонньої допомоги потрапити до ВП та ІТТ;

кнопка виклику працівників поліції або відсутня, або знаходиться у незручному для маломобільних груп населення місці;

вхідні двері установ мають високі пороги;

обладнані пандуси мають високий градус підйому.

Приклад

Зазначені порушення прав осіб з інвалідністю виявлено під час моніторингових візитів до Ірпінського ВП ГУНП в Київській області (візит 01.07.2020), Попільнянського відділення поліції Коростишівського ВП ГУНП в Житомирській області (візит 16.09.2020), Білокуракинського ВП ГУНП в Луганській області (візит 30.09.2020), Шевченківського ВП ГУНП у Львівській області (візит 28.01.2020), ІТТ № 1 ГУНП в Харківській області (візит 10.11.2020), ІТТ № 6 (м. Сновськ) ГУНП в Чернігівській області (візит 09.09.2020) та інших.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству внутрішніх справ України розробити та затвердити:

норми забезпечення ІТТ аптечками для надання домедичної допомоги;

порядок забезпечення харчуванням затриманих осіб, які тривалий час перебувають у відділках, відділах, районних управліннях поліції та не поміщені до КТЗ.

Національній поліції України:

1. Припинити практику надмірного застосування сили та спеціальних засобів поліцейськими.
2. Організувати проходження поліцейськими підготовки та підвищення кваліфікації щодо володіння навичками надання домедичної допомоги.

58 3. Забезпечити:

контроль за належним розглядом повідомлень про неправомірні дії поліцейських;

призначення службових осіб, відповідальних за перебування затриманих у територіальних органах поліції та належного виконання покладених на них обов'язків;

негайне складання процесуальних документів (протоколів) про затримання осіб, а також їх реєстрації при прибутті до органів досудового розслідування;

негайне повідомлення відповідальними службовими особами центрів з надання вторинної правової допомоги про затримання осіб;

контроль за виконанням працівниками ІТТ рекомендацій лікарів при поміщенні особи до ІТТ;

функціонування КТЗ в усіх відділах, районних управліннях поліції;

доступність для осіб з інвалідністю до всіх територіальних органів поліції.

3.2. Порушення прав і свобод людини в органах Державної міграційної служби України

Станом на 01.01.2020 в підпорядкуванні ДМС України перебувало 6 місць несвободи:

3 ПТРБ;

3 ПТПІ.

Протягом 2020 року проведено 8 моніторингових візитів до всіх місць несвободи, віднесених до сфери управління ДМС України, з метою моніторингу додержання прав іноземців, осіб без громадянства та біженців:

4 до ПТРБ;

4 до ПТПІ.

Із зазначеної кількості візитів 6 здійснено з метою вивчення стану забезпечення заходів із запобігання та поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Підпунктом 3 пункту 1 розділу V Вимог до матеріально-побутового забезпечення біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, що проживають у пунктах тимчасового розміщення біженців, затверджених наказом МВС від 28.03.2016 № 217, визначено, що розміщені в ПТРБ особи забезпечуються речовим майном, яке включає предмети особистої гігієни, миючими та чистячими засобами.

При цьому норми використання зазначених засобів у ПТРБ відсутні, у зв'язку з чим поміщені особи не забезпечуються необхідними засобами для особистого використання та догляду.

Приклад

За результатами моніторингового візиту (23.09.2020) до ПТРБ в Закарпатській області з'ясовано, що утримуваним особам не видають засоби особистої гігієни через відсутність норм їх використання. Також з'ясовано, поміщені особи забезпечуються такими предметами за підтримки представництва УВКБ ООН в Україні.

Відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» особа, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має право на медичну допомогу в порядку, встановленому законодавством України.

Крім того, Розділом IV Вимог до матеріально-побутового забезпечення біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, що проживають у пунктах тимчасового розміщення біженців, затверджених наказом МВС від 28.03.2016 № 217, передбачено, що медична допомога та консультації надаються медичними працівниками в пункту охорони здоров'я ПТРБ, а також у ЗОЗ.

Пунктом 2 розділу IV Положення про пункти тимчасового розміщення біженців, затвердженого наказом МВС від 14.06.2018 № 503, встановлено, що надання ЗОЗ медичної допомоги особам, які розміщені в ПТРБ, здійснюється відповідно до Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, затвердженого постановою КМУ від 19.03.2014 № 121.

Ураховуючи викладене вище, медичне обстеження та надання екстреної медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, здійснюється на безоплатній основі (за рахунок бюджетних коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах).

Разом із тим відповідно до підпункту 2 пункту 3 Розділу III «Заповнення і подання Декларації» Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу», затвердженого наказом МОЗ від 19.03.2018 № 503, пацієнт (його законний представник) звертається до уповноваженої особи – надавача першої медичної допомоги та надає їй один із таких документів, що посвідчують особу:

- 60 паспорт громадянина України;
тимчасове посвідчення громадянина України;
свідоцтво про народження (для осіб, які не досягли 14-річного віку);
посвідку на постійне проживання в Україні;
посвідчення біженця;
посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту.

У свою чергу, відповідно до положень пункту 3 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», довідка про звернення за захистом в Україні не є документом, що посвідчує особу. Крім того, відповідно до положень частини сьомої статті 7 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» документи, що посвідчують особу іноземця, зберігаються в його особовій справі та не можуть бути тимчасово повернені до прийняття остаточного рішення про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Таким чином, фактична відсутність документів, що посвідчують особу, в іноземців та осіб без громадянства, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особи, яка потребує додаткового захисту, зазначені вище положення чинного законодавства фактично унеможливають отримання цими особами належної медичної допомоги.

Приклад

Під час спілкувань моніторингової групи з іноземцями, які проживають в ПТРБ Закарпатської області (візит 23.09.2020), з'ясовано, що договорів страхування вони не мають, необхідну медичну допомогу в ЗОЗ, крім екстреної, можуть отримувати тільки за власні кошти, яких не мають. Таким чином, особам, які поміщені до ПТРБ, не забезпечується право на належну медичну допомогу.

Відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», особа, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має право на тимчасове працевлаштування в порядку, встановленому законодавством України.

Разом із тим відповідно до положень частини четвертої статті 3 Закону України «Про зайнятість населення» визначено осіб, які мають право на зайня-

тість на підставах і в порядку, встановлених для громадян України, а саме ⁶¹ іноземці та особи без громадянства:

- які постійно проживають в Україні;
- яких визнано в Україні біженцями;
- яким надано притулок в Україні;
- яких визнано особами, що потребують додаткового захисту;
- яким надано тимчасовий захист;
- які одержали дозвіл на імміграцію в Україну.

Проте у цьому виключному переліку відсутні особи, які звернулись за захистом в Україні та перебувають у процедурі визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. У зв'язку із зазначеним особи, що перебувають у процедурі визнання біженцем, позбавлені права на працевлаштування.

Приклад

За результатами моніторингового візиту (23.09.2020) до ПТРБ у Закарпатській області встановлено, що всі особи, які там розміщуються і перебувають у процедурі визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, позбавлені права на працевлаштування, що призводить до відсутності можливості забезпечення достатнього життєвого рівня для їхніх сімей.

За результатами моніторингового візиту надано рекомендації МВС щодо необхідності внесення змін до нормативно-правових актів з метою забезпечення права на працевлаштування осіб, які звернулись за захистом в Україні, та перебувають у процедурі визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Рекомендація залишилась не виконаною.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству внутрішніх справ України:

1. Розробити норми матеріально-побутового забезпечення біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, що проживають у ПТРБ, відповідно до вимог до матеріально-побутового забезпечення біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, що проживають у пунктах тимчасового розмі-

62 щення біженців, затвердженого наказом МВС України від 28.03.2016 № 217 та зареєстрованого в Мін'юсті 09.06.2016 за № 833/28963.

2. Опрацювати питання щодо розроблення та внесення в установленому чинним законодавством порядку нормативно-правових актів щодо врегулювання питання працевлаштування осіб, які перебувають у процедурі визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

3. Спільно з МОЗ внести зміни до Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, затвердженого наказом МОЗ України від 19.03.2018 № 503 з метою забезпечення укладення декларацій із сімейними лікарями іноземцям, особам без громадянства та біженцям.

3.3. Порушення прав і свобод людини в органах Державної прикордонної служби України

Станом на 01.01.2020 в підпорядкуванні ДПС України перебувало 54 місця несвободи:

10 ПТТ – спеціально обладнаних будівель або комплексів будівель (приміщень), що дислокуються на території управління органу охорони державного кордону та призначені для тримання правопорушників, затриманих в адміністративному порядку та за підозрою у вчиненні злочину, на підставі рішення слідчого в порядку, передбаченому КПК України;

44 СП – спеціально обладнаних приміщень на території підрозділу охорони державного кордону, призначених для тимчасового тримання осіб, затриманих в адміністративному порядку за порушення законодавства про державний кордон України.

У 2020 році працівниками Секретаріату Уповноваженого проведено 17 моніторингових візитів до підрозділів ДПС України, в яких тримаються іноземці та особи без громадянства (ПТТ – 14, СП – 3), під час яких виявлялись порушення прав осіб, які в них перебувають, зокрема на: захист від катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, професійну правничу допомогу та охорону здоров'я.

Вперше за останні роки під час проведення моніторингових візитів НПМ виявлено факти неналежного поводження з іноземцями, затриманими посадовими особами органів охорони державного кордону. Під час спілкування моніторів з іноземцями та особами без громадянства, які розміщуються в ПТТ, вони повідомляли про застосування до них фізичного та психологічного насилля працівниками ДПС України та примушування до підписання документів, суті яких вони не розуміли.

Приклад

Під час проведення моніторингового візиту 12.03.2020 до Волинського ПТПІ один із іноземців повідомив моніторинговій групі про те, що під час його перебування в ПТТ Чопського прикордонного загону працівниками установи нанесено тілесні ушкодження у виді побоїв.

Під час конфіденційного спілкування інший іноземець повідомляв моніторам про надходження погроз з боку працівників Чопського прикордонного загону у разі непідписання ним документів процесуального характеру.

Крім цього, до моніторингової групи звернувся іноземець зі скаргою на те, що під час перебування в ПТТ Чопського прикордонного загону, незважаючи на неодноразові звернення і прохання, його тривалий час не виводили до туалету. За зверненням Уповноваженого ДПС України проведено службове розслідування, за результатами якого підтвердити чи спростувати виявлені факти неможливо.

Відповідно до частин другої та третьої статті 29 Конституції України ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочині уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Під час моніторингових візитів НПМ до підрозділів охорони державного кордону було виявлено факти затримання осіб, які вчинили адміністративне порушення, понад визначений законодавством термін без рішення суду.

Необхідно зазначити, що КЗК вважає, що продовжене утримання осіб згідно з нормами законодавства про іноземних громадян без строків тримання та з нечіткими перспективами звільнення має високу вірогідність розглядатися як нелюдське поводження.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.03.2020 до Волинського ПТРБ встановлено, що на підставі рішення суду про затримання з метою ідентифікації та забезпечення видворення за межі України утримуються громадяни Бангладеш та Індії. Під час конфіденційних бесід іноземці моніторам повідомили, що після затримання посадовими особами Чопського прикордонного загону ДПС України утримуються до розгляду справи. За зверненням Уповноваженого

64 до правоохоронних органів ТУ ДБР у м. Львів внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за статтею 371 (Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою) КК України.

Позбавлені свободи нелегальні мігранти повинні бути чітко поінформовані, без зволікання та зрозумілою їм мовою, про їхні права та процедуру, що їх стосується. Для цього всі затримані нелегальні мігранти повинні систематично одержувати документ, в якому викладено цю інформацію; цей документ має бути складений і доступний мовами, якими найчастіше користуються відповідні особи; за потреби мають бути забезпечені послуги перекладача. Відповідні особи повинні підтвердити в письмовій формі, що їх поінформували про їхні права мовою, яку вони розуміють.

У стандартах КЗК визначено, що позбавлені свободи нелегальні мігранти повинні бути чітко поінформовані без зволікання та зрозумілою їм мовою, про їхні права та процедуру, що їх стосується. Для цього всі затримані нелегальні мігранти повинні систематично одержувати документ, в якому викладено цю інформацію; цей документ має бути складений і доступний мовами, якими найчастіше користуються відповідні особи; за потреби мають бути забезпечені послуги перекладача. Відповідні особи повинні підтвердити в письмовій формі, що їх поінформували про їхні права мовою, яку вони розуміють. За потреби іноземні громадяни повинні одержувати допомогу кваліфікованих перекладачів. Принципово необхідно уникати використання інших позбавлених свободи осіб як перекладачів. Нелегальні мігранти, позбавлені свободи, мають бути забезпечені ефективними засобами правового захисту з тим, щоб питання законності позбавлення їх свободи у швидкий спосіб вирішувалося судовим органом.

Під час моніторингових візитів від іноземців та осіб без громадянства надходили скарги на те, що після їх затримання посадові особи ДМС України та ДПС України не надають їм копій протоколів про адміністративне затримання, копій рішень судів про затримання та поміщення до ПТПІ, копій рішень щодо примусового видворення. Не забезпечується переклад цих документів, участь кваліфікованих перекладачів та доступ до безкоштовної правової допомоги під час затримання та розгляду адміністративних позовів у судах. Таким чином, у затриманих іноземців фактично немає можливості оскаржити прийняті щодо них рішення у передбачений законодавством 10-денний строк.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.03.2020 до Волинського ПТПІ під час конфіденційного спілкування з громадянином Індії Б. встановлено, що він не володіє англійською мовою, проте під час затримання посадовими особами

ДПС України та в подальшому йому не забезпечено доступу до перекладача та не призначено адвоката на час судового розгляду. За зверненням Уповноваженого до Координаційного центру з надання правової допомоги участь захисника у судовому розгляді було забезпечено.

Відмова затриманої особи від адвоката має здійснюватися відповідно до вимог пункту 9 Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, затвердженого постановою КМУ від 28.12.2011 № 1363 (із змінами).

Належні матеріальні умови для перебування іноземців визначені КЗК, зокрема Центри тримання нелегальних мігрантів мають забезпечувати місце для перебування, яке є належним чином облаштованим, із забезпеченням достатнього життєвого простору для відповідної кількості осіб. На порушення цих міжнародних стандартів під час моніторингових візитів НПМ виявляються неналежні умови перебування іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово перебувають у місцях тримання ДПС України.

Приклад

05.03.2020 працівниками Секретаріату Уповноваженого здійснено візит до СП відділу прикордонної служби «Ужгород» Чопського прикордонного загону Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України (с. Оніківці, Ужгородський район, Закарпатська область).

Під час візиту з'ясовано, що двомісні кімнати СП не обладнано санітарними вузлами (умивальник, туалет); у загальних душових кімнатах відсутні місця для роздягання, а також полички для м'яких засобів; затримані не мають можливості отримання періодичної друкованої літератури тощо; над прогулянковим двориком не обладнано навіс для захисту від атмосферних опадів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Адміністрації Державної прикордонної служби України:

1. Вжити всіх вичерпних заходів з метою недопущення випадків жорстокого або такого, що принижує гідність, видів поводження та покарання працівниками органів охорони державного кордону.
2. Забезпечити контроль за повідомленням регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про всі випадки затримання осіб,

⁶⁶ зазначених у пункті 8 частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

3. Забезпечити надання послуг затриманим іноземцям та особам без громадянства кваліфікованими (сертифікованими) перекладачами з української мови на мову, яку вони розуміють.

4. Вжити заходів щодо обладнання кімнат у місцях тимчасового тримання органів охорони державного кордону відповідно до вимог, встановлених національним та міжнародними стандартами.

РОЗДІЛ 4

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ
НЕСВОБОДИ, ЯКІ
ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД
АДМІНІСТРАТИВНИМ
КЕРІВНИЦТВОМ
МІНІСТЕРСТВА
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД АДМІНІСТРАТИВНИМ КЕРІВНИЦТВОМ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ⁶⁹

До місць несвободи, які перебувають під адміністративним керівництвом Міноборони, станом на 01.01.2020 належали:

- гауптвахти ВСП ЗСУ – 14;
- дисциплінарний батальйон ВСП – 1;
- кімнати для тимчасово затриманих військовослужбовців ВСП ЗСУ – 59;
- спеціальні палати закладів охорони здоров'я Міноборони – 8.

Зокрема, проведено 12 цільових моніторингових візитів з метою вивчення стану забезпечення заходів із запобігання та поширення респіраторної хвороби COVID-19¹.

Зазначені місця несвободи функціонують для виконання кримінальних покарань щодо військовослужбовців, засуджених до арешту, утримання військовослужбовців, яким призначено адміністративний арешт, утримання узятих під варту та затриманих військовослужбовців.

З метою моніторингу додержання прав військовослужбовців та військовозобов'язаних у 2020 році Уповноваженим проведено 23 візити до місць несвободи, які перебувають під адміністративним керівництвом Міноборони:

- гауптвахти – 10;   дисциплінарний батальйон – 1;   КТЗВ – 12.

4.1. Порушення права на повагу до гідності

Під час моніторингових візитів виявлено порушення права на належні умови утримання, зокрема у відділах ВСП виявлено КТЗВ стіни, які вкриті грибок та пліснявою, утримуваним військовослужбовцям не забезпечується доступ до свіжого повітря та встановлено порушення права на приватність.

Приклад

За результатами моніторингового візиту 15.12.2020 до 307-го дисциплінарного батальйону ВСП ЗСУ виявлено, що у спальному приміщенні групи утримання офіцерів ліжка розташовані впритул одне до одного, у лазні відсутні шторки та перегородки, що порушує права утримуваних військовослужбовців на приватність.

У приміщеннях харчоблоку виявлено неналежний санітарний стан, зокрема на стінах і стелі наявні грибок та пліснява. За результатами моніторингового візиту надіслано рекомендації щодо усунення виявлених недоліків, які виконані в повному обсязі.

Приклад

За результатами візиту 26.02.2020 до КТЗВ відділення ВСП Полтавського зонального відділу ВСП Міноборони (м. Конотоп) встановлено, що у відділенні не обладнано прогулянкові камери, що унеможлиблює затриманим військовослужбовцям реалізувати своє право на щоденну прогулянку, тривалістю одну годину. Також відсутня духова кімната для миття затриманих. За результатами моніторингового візиту недоліки усунуто.

¹ <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/provisions/reports/>

70 4.2. Порушення права на професійну правничу допомогу

У рішенні ЄСПЛ у справі «Чопенко проти України»¹ суд констатував порушення підпункту «с», пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з огляду на те, що був відсутній доступ у заявника до захисника на початковому етапі розслідування. Крім того, ЄСПЛ зазначив, що хоча право кожного обвинуваченого у вчиненні злочину на ефективну юридичну допомогу захисника, який у разі необхідності призначається офіційно, не є абсолютним, воно є однією з основних ознак справедливого судового розгляду. Як правило, доступ до захисника має надаватися з першого допиту підозрюваного працівниками правоохоронних органів.

Незважаючи на конституційні гарантії для кожного на отримання професійної правничої допомоги, системним порушенням у місцях несвободи Міністерства оборони залишається неповідомлення центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про затримання військовослужбовців та військовозобов'язаних.

Приклад

Під час моніторингового візиту 26.02.2020 до Полтавського зонального відділу ВСП за результатами вивчення службової документації моніторинговою групою встановлено, що 04.02.2019 до КТЗВ було поміщено затриманого К. Проте, за інформацією регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Полтавській області, повідомлення про затримання К. до зазначеного центру не надходило. За зверненням Уповноваженого Полтавським зональним відділом ВСП проведено службове розслідування, винних осіб притягнуто до відповідальності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству оборони України:

1. Вжити заходів для забезпечення фінансування зональних відділів ВСП ЗСУ на переобладнання камер гауптвахт з метою приведення умов тримання військовослужбовців на гауптвахтах, в кімнатах для тимчасово затриманих військовослужбовців відповідно до вимог Закону України «Про попереднє ув'язнення» та міжнародних стандартів (особливу увагу приділити щодо облаштування камер, кімнат для тривалих побачень, душових кімнат).
2. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» забезпечувати реалізацію права засуджених, узятих під варту, затриманих в адміністративному порядку та затриманих військовослужбовців на одержання правової допомоги від адвокатів або інших фахівців у галузі права (на інформаційних стендах у місцях несвободи розмістити інформацію про порядок отримання безоплатної правової допомоги та контактів організацій, до яких можна звернутися для захисту своїх прав і свобод).

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a59#Text

РОЗДІЛ 5

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В СУДАХ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУДАХ

73

Під час запровадження карантинних заходів відповідно до постанови КМУ від 11.03.2020 № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» з 12.03.2020 права громадян на звернення до суду не були обмежені, а реалізовувались з урахуванням умов карантину.

У 2020 році в рамках реалізації національного превентивного механізму здійснено 96 моніторингових візитів до судів, під час яких було виявлено недоліки, що призводять до порушення прав людини.

За результатами моніторингових візитів виявлено порушення прав утримуваних осіб, а саме:

- права на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

- права особи на належні умови утримання підсудних (засуджених) в приміщеннях судів;

- прав маломобільних груп населення (порушення прав осіб з інвалідністю, гарантованих Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю);

- права на професійну правничу допомогу;

- права на безпеку.

За результатами моніторингових візитів продовжують мати місце факти утримання підсудних (засуджених) у стаціонарних металевих загородженнях. Утримання підсудних, засуджених у металевих клітках, ураховуючи об'єктивно принижуючий характер, несумісне зі стандартами цивілізованої поведінки, які є відмінною ознакою демократичного суспільства – є образою людської гідності та порушенням статті 28 Конституції України, статті 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Під час моніторингових візитів у судах виявляються камери для підсудних (засуджених), які виготовлені у вигляді металевих кліток, що не відповідає вимогам пунктів 6.5.2. ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» та унеможливає ізольоване тримання осіб, яким заборонено спілкування між собою.

Приклад

За результатами моніторингового візиту 09.07.2020 до Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області встановлено, що особи, доставлені до суду для участі в судових засіданнях, утримуються в камерах, обладнаних у вигляді металевих кліток. За зверненням Уповноваженого металеві клітки в суді демонтовано.

Також під час моніторингових візитів і надалі фіксуються порушення права особи на належні умови утримання підсудних (засуджених) в приміщеннях судів.

У багатьох судах на порушення вимог ДБН В.2.2-26 «Будинки і споруди. Суди» відсутні приміщення для тимчасового тримання підсудних (засудже-

- 74 них) та приміщення для розміщення особового складу варту. У зв'язку з чим підсудні (засуджені), які прибули для участі у судових засіданнях, змушені годинами перебувати у конвойних автомобілях або в абсолютно непристосованих для цього приміщеннях в очікуванні таких засідань. При цьому в них немає доступу до питної води та санітарних кімнат.

Приклад

Під час моніторингових візитів до Жовківського районного суду Львівської області (візит 09.07.2020), Бориспільського міськрайсуду Київської області (візит 29.04.2020), Чортківського районного суду Тернопільської області (візит 14.05.2020) через відсутність у судах спеціально відведених приміщень для утримання підсудних (засуджених), які прибули для участі в судових засіданнях, їх конвоюють зі спеціальних автомобілів одразу до зали судових засідань. За результатами моніторингових візитів надано рекомендацію ДСА України щодо забезпечення фінансування з метою облаштування судів відповідними приміщеннями.

За результатами моніторингових візитів встановлено, що системними є порушення прав осіб з інвалідністю, гарантованих Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю у доступі до приміщень суду/зали судових засідань.

Зокрема, на порушення ДБН 2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель та споруд. Основні положення» під час моніторингових візитів встановлюється, що у 90% в будівлях суду відсутній ліфт та внутрішні пандуси, в зв'язку з цим особам з інвалідністю або іншим маломобільним групам населення не забезпечено вільного доступу до приміщень суду, які розташовані на 2–5 поверхах будівель, що порушує їхнє право на рівний доступ до правосуддя.

Приклад

Під час моніторингового візиту 12.11.2020 до Баштанського районного суду Миколаївської області встановлено, що головний вхід до будівлі має високі сходи та не обладнаний пандусом. Інший вхід до будівлі відсутній. Зазначене не дає змоги безперешкодно потрапити до приміщення суду особам з інвалідністю та маломобільним групам населення.

Під час моніторингового візиту 04.11.2020 до Косівського районного суду Івано-Франківської області встановлено, що будівля суду є архітектурно недоступною для маломобільних груп населення, відсутній пандус з поручнями та відповідним покриттям, не встановлено кнопку виклику персоналу, відсутні тактильні стрічки жовтого кольору для осіб з вадами зору у визначених місцях.

Також у суді не обладнано з дотриманням встановлених будівельних норм жодної санітарної кімнати для маломобільних груп населення (осіб з інвалідністю на візках).

За результатами моніторингових візитів надано рекомендацію ДСА України щодо забезпечення фінансування з метою доступності до судів маломобільних груп населення.

Моніторингові візити до судів у 2020 році засвідчили про систематичні порушення вимог пункту 6.5 ДБН В.2.2-26 «Будинки і споруди. Суди» в частині відсутності кімнат для роботи адвоката з підсудними (засудженими), що унеможлиблює реалізацію їхнього права на конфіденційне побачення з адвокатами.

У зв'язку із відсутністю зазначених кімнат підсудні (засуджені) проводять конфіденційне спілкування із захисниками та ознайомлюються з матеріалами справи в коридорах суду або безпосередньо в залі судового засідання.

Крім того, через відсутність приміщення для ознайомлення з матеріалами справи відвідувачі ознайомлюються з ними у приміщенні канцелярії, до якого не мають доступу підсудні (засуджені), які утримуються під вартою, що унеможлиблює реалізацію їхнього права на захист.

Приклад

Моніторинговою групою під час візиту 04.11.2020 до Рівненського районного суду Рівненської області встановлено, що всупереч вимогам ДБН В.2.2-26 «Будинки і споруди. Суди» в суді не обладнано приміщення для конфіденційного спілкування з адвокатом, приміщення для ознайомлення з матеріалами справи, кімнати для учасників судового процесу, свідків.

За результатами моніторингового візиту направлено рекомендації щодо усунення виявлених недоліків до суду та ДСА України.

За результатами моніторингових візитів встановлено, що в більшості відвіданих судів не забезпечено охорону та підтримання громадського порядку службою судової охорони на порушення вимог статей 160, 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що може становити небезпеку для осіб, які перебувають у судах.

Приклад

Під час моніторингового візиту 16.09.2020 до Попільнянського районного суду Житомирської області встановлено, що в приміщенні суду немає пункту пропуску з відповідними технічними засобами контролю, що призводить до відсутності контролю за доступом осіб до приміщень суду, внаслідок чого можливі дії з перешкоджання роботи суду та порушень громадського порядку. За зверненням Уповноваженого суд взято під охорону Службою судової охорони.

На порушення вимог Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах підсудних (засуджених) за вимогою судів, затвердженого спільним наказом МВС, Мін'юсту, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, ДСА України, Генеральної прокуратури України 26.05.2015 № 613/785/5/30/29/67/68 у приміщеннях судів встановлюються випадки незабезпечення ізольованих маршрутів конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених від камер до залів судових засідань, розташованих на 3–5 поверхах, у зв'язку з цим підсудні конвоюються відкритими для сторонніх осіб коридорами і сходами, що призводить до порушення їхніх прав на безпеку, а також безпеку відвідувачів судів.

76 Приклад

Під час моніторингового візиту 20.08.2020 до Комсомольського міського суду Полтавської області встановлено, що через відсутність боксу для заїзду спеціального автотранспорту варті та посадки-висадки підсудних (засуджених) конвоювання зазначених осіб здійснюється через центральний вхід до суду та коридором. За результатами моніторингового візиту Уповноваженим надано рекомендацію щодо усунення виявлених порушень. Рекомендація не виконана.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній судовій адміністрації України:

1. Забезпечити демонтажування в усіх судах огорожень у виді металевих кліток для утримання осіб, доставлених до суду для участі в судових засіданнях.
2. Вжити заходів щодо приведення приміщень судів у відповідність до ДБН В.2.2-26 «Будинки і споруди. Суди», а саме обладнати у всіх судах:
  - приміщення для тимчасового тримання підсудних (засуджених);
  - кімнату для роботи адвоката з підсудним (засудженим);
  - кімнату для ознайомлення підсудним (засудженим) з матеріалами справи.
3. Забезпечити конвоювання підсудних (засуджених) до зали судових засідань ізольованим маршрутом.
4. Створити належні умови для участі в судових засіданнях маломобільних груп населення та обладнати приміщення суду відповідно до норм ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення».
5. Забезпечити роботу Служби судової охорони в судах.

РОЗДІЛ 6

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ
НЕСВОБОДИ
У СФЕРІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ
МІНІСТЕРСТВА
СОЦІАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 79

Станом на 01.01.2020 в системі соціального захисту населення функціонувало:

- 155 НПІ;
- 75 ЦСПРД;
- 62 будинки-інтернати для людей похилого віку та осіб з інвалідністю;
- 36 дитячих будинків-інтернатів;
- 25 пансіонатів для ветеранів війни та праці;
- 5 притулків для дітей;
- 3 спеціальні будинки-інтернати.

Протягом 2020 року в зазначених закладах перебувало 45 574 вихованців та підопічних.

Відповідно до Стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого на 2020 рік в межах реалізації національного превентивного механізму проведено 174 візити до стаціонарних відділень територіальних центрів соціального захисту населення, психоневрологічних інтернатів, дитячих будинків-інтернатів, зокрема, до:

- ПНІ – 52;
- СВТЦ – 51;
- геріатричних пансіонатів – 28;
- ЦСПРД – 18;
- будинків-інтернатів для людей похилого віку та осіб з інвалідністю – 10;
- дитячих будинків-інтернатів – 8;
- пансіонатів для ветеранів війни та праці – 6;
- притулків для дітей – 1.

Крім того, відповідно до Стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого на 2020 рік здійснено моніторинг додержання прав осіб у місцях несвободи недержавної форми власності на особисту безпеку та охорону здоров'я для перебування осіб, які мають нарко/алко залежність, розлади психічного здоров'я, осіб похилого віку.

На виконання Стратегічного напрямку проведено 92 моніторингові візити до приватних установ, що надають соціальні послуги, яких:

80 до пансіонатів для людей похилого віку – 52;

до реабілітаційних центрів для осіб із алкогольною, наркотичною та іншими формами залежностей – 40.

Результати моніторингових візитів до закладів соціального захисту населення як державної, комунальної, так і приватної форм власності засвідчують системні порушення прав людини в організації надання соціальних послуг населенню, що призводять до порушення прав осіб, які тримаються в місцях несвободи соціальної сфери.

6.1. Порушення прав і свобод людини в закладах соціального захисту населення державної форми власності

6.1.1. Порушення права на захист від катувань і жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Системними порушеннями, які виявляють моніторингові групи під час візитів до закладів соціального захисту, є порушення права підопічних на захист від катувань та жорстокого поводження. В більшості інтернатних установах не здійснюється фіксація факту отримання травм підопічними, не встановлюються їхні причини, не проводяться службові розслідування випадків травматизму підопічних.

Наразі відсутні будь-які нормативно-правові акти, якими передбачено ведення Журналу реєстрації наявних тілесних ушкоджень при прибутті підопічних та під час їх перебування в закладах соціального захисту населення.

Приклад

Під час моніторингового візиту 11.08.2020 до КЗ Снятинського ПНІ (Івано-Франківська область) виявлено тілесні ушкодження у підопічного С., нанесені йому іншим підопічним. Під час перевірки встановлено, що в Журналі фіксації випадків травмування відсутні записи про цей випадок, відповідно заходи реагування та лікування не здійснювалися. За зверненням Уповноваженого в установі ведеться облік випадків травмування підопічних, вжито заходів щодо запобігання випадкам насильства підопічних один до одного.

Також моніторами фіксувалися факти застосування ізоляції до підопічних в непристосованих приміщеннях без доступу до води та санвузла. Відсутність порядку застосування до підопічних ізоляції в установах соціального захисту населення у разі загострення психічного стану призводить до використання фізичного обмеження з метою покарання підопічних або для зручності їх догляду персоналом.

Приклад

Під час моніторингового візиту 11.08.2020 до КЗ Снятинського ПНІ (Івано-Франківська область) у зачиненій кімнаті відділення перебувало троє підопічних, за словами працівників закладу – з метою ізоляції. При цьому підопічні через відсутність у кімнаті санітарного вузла не мали змоги справляти свої фізіологічні потреби.

При перевірці медичної документації встановлено відсутність записів щодо необхідності застосування ізоляції до цих підопічних.

На вимогу членів моніторингової групи підопічних було повернуто до загальних кімнат.

6.1.2. Порушення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення

Внаслідок реформування системи охорони здоров'я гостро постало питання щодо надання належної медичної допомоги підопічним у закладах соціальної сфери під час пандемії COVID-19.

За інформацією Мінсоцполітики, станом на 31.12.2020 кількість хворих на COVID-19 в установах соціальної сфери становила 1 738 підопічних, 1 415 працівників. За результатами моніторингових візитів до установ соціальної сфери під час запровадження карантинних заходів виявлено випадки неналежного виконання професійних обов'язків сімейними лікарями, які надають медичну допомогу підопічним у таких установах, що призводить до тяжкого перебігу хвороби COVID-19, а в деяких випадках – до смерті підопічних.

Приклад

Під час візиту 07.07.2020 до СВТЦ (с. Прибірськ) моніторингова група виявила підопічного Т. (особа з інвалідністю I групи) із ускладненим диханням. Сімейним лікарем його було проконсультовано, встановлено попередній діагноз «гостра пневмонія? злоякісна пухлина?» та направлено на госпіталізацію.

Однак у районній лікарні 03.07.2020 його було обстежено амбулаторно та відмовлено у стаціонарному лікуванні.

Лише за втручання Уповноваженого керівництвом Іванківського СВТЦ підопічного Т. було госпіталізовано до інфекційного відділення районної лікарні, де він згодом помер (причина смерті – серцево-судинна недостатність).

За результатами моніторингових візитів було виявлено непоодинокі випадки відсутності знеболюючих препаратів для підопічних з онкологічними захворюваннями, доступу до спеціалізованої медичної допомоги підопічним із

- 82 хронічними захворюваннями, незабезпечення проведення щорічних медичних оглядів вихованців та підопічних.

Приклад

Під час візиту 16.07.2020 до Коломийського ГП виявлено особу з інвалідністю II групи підопічну О., якій встановлено діагноз «рак прямої кишки». Після лікування у Коломийській центральній лікарні у 2019 році їй надано рекомендації про подальше спостереження онкологом та невропатологом. Однак під час вивчення медичної документації цієї підопічної моніторингова група не виявила жодних записів зазначених спеціалістів. Підопічна скаржилася на сильні болі. Для гамування больового синдрому сімейним лікарем виписано знеболення, яке закупувалося за власні кошти хворої.

Лише на вимогу моніторингової групи підопічну забезпечено безкоштовним препаратом трамадолом, забезпечено консультування лікарями-спеціалістами, призначено лікування.

Формальна організація надання медичної допомоги підопічним у закладах з надання соціальних послуг виявлена під час низки моніторингових візитів НПМ. Допомога медичних фахівців надавалася лише після наполягання членів моніторингових груп або відповідних актів реагування Уповноваженого за результатами візитів.

Приклад

Під час візиту 19.02.2020 до Кремінського ГП (Луганська область) виявлено підопічних із килую та виразковим захворюванням нижніх кінцівок, яким майже рік не проводилось жодного медичного обстеження та не призначалось лікування.

Лише після втручання Уповноваженого цим підопічним було проведено необхідне медичне обстеження і призначено відповідне лікування.

У 2018 році відбулись зміни до законодавства, яке регулює надання медичних послуг населенню, відповідно до яких внесено зміни до наказу МОЗ від 28.10.2002 № 385 «Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад, посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я» та до переліку ЗОЗ віднесено установи соціального захисту населення.

Попри це під час моніторингових візитів у 2020 році встановлено, що 70% закладів соціального захисту населення продовжували надавати медичну допомогу без відповідної ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики, всупереч вимогам статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Приклад

Під час візиту 12.02.2020 до Старобільського ПНІ (Луганська область) встановлено, що відповідно до штатного розпису, затвердженого директором Департаменту соціального захисту населення Луганської обласної державної адміністрації в ПНІ працює медичний персонал – лікарі та фахівці з базовою і неповною вищою медичною освітою. Проте в закладі немає ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики. За результати реагування Уповноваженого заклад отримав відповідну ліцензію.

Аналогічні випадки фіксувались під час моніторингових візитів до Коломийського ГП (візит 16.07.2020), Новоастаханського ПНІ (візит 11.02.2020) та інших.

Відсутність ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики в закладах соціального захисту населення призводить до неналежного контролю за наданням медичної допомоги вихованцям і підопічним та як наслідок – порушуються їхнє право на надання якісної медичної допомоги.

Приклад

Під час моніторингового візиту 15.12.2020 до Новоодеського СВТЦ Миколаївської області підопічний С. через відсутність особистих коштів не отримував призначеного лікування. Лише на вимогу членів моніторингової групи підопічного забезпечено медикаментами в повному обсязі.

6.1.3. Порушення права на професійну правничу допомогу

За результатами моніторингових візитів, як і в попередні роки¹ мають місце порушення прав підопічних у закладах соціального захисту населення на професійну правничу допомогу. Такі порушення прав підопічних встановлено під час моніторингових візитів у 90% закладах соціальної сфери.

З огляду на відсутність комунікації між регіональними центрами безоплатної вторинної правової допомоги та керівництвом закладів соціального захисту населення підопічні не мають можливості звернення та подання скарг до уповноважених органів у випадках порушення їхніх прав. Крім того, через

¹ <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/provisions/reports/>

- 84 відсутність налагодженої роботи регіональних центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги в цих закладах недієздатні підопічні та підопічні, дієздатність яких обмежена, не обізнані про можливість самостійного звернення до суду з питань поновлення дієздатності.

Приклад

За результатами візиту 10.12.2020 до КУ «Хотинський психоневрологічний будинок-інтернат» встановлено, що інтернатом, який здійснює опіку над підопічними, не вживаються заходи щодо поновлення цивільної дієздатності підопічних відповідно до статті 300 Цивільного процесуального кодексу України.

Взаємодія інтернату з місцевим центром надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Центр) не забезпечена. Працівники Центру не залучені до проведення консультативно-просвітницької діяльності та надання правової допомоги. За зверненням Уповноваженого в інтернаті вживаються заходи щодо поновлення дієздатності підопічних.

6.1.4. *Порушення прав осіб з інвалідністю*

У переважній більшості відвіданих у 2020 році місць несвободи не створено належних умов для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до будівель та приміщень відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». У зв'язку з цим особи, які утримуються, зокрема і в закладах соціального захисту населення, не можуть вільно пересуватися. Доступ до приміщень, у тому числі санітарного призначення, для таких осіб ускладнений і часто супроводжується принизливими процедурами, коли одні підопічні допомагають іншим відвідувати санітарні кімнати. 99% маломобільних і ліжкових хворих підопічних позбавлені можливості прогулянок на свіжому повітрі.

Такі факти виявлено у Балтському ПНІ Одеської області (візит 14.02.2020), Монастироцькому ПНІ Львівської області (візит 11.03.2020) та інших закладах.

6.2. *Порушення прав і свобод людини в закладах недержавної форми власності для перебування осіб, які мають різні види залежностей, та осіб похилого віку*

6.2.1. *Порушення права на захист від катувань і жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання*

Під час моніторингових візитів до приватних геріатричних закладів виявлено факти жорстокого поводження персоналом цих установ з утримуваними особами, нанесення їм тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості.

Приклад

Під час моніторингового візиту 07.07.2020 до приватного пансіонату для літніх людей «Родинне тепло» (м. Рівне) один із підопічних повідомив про отримання травм при падінні з інвалідного візка внаслідок умисних дій санітара. За зверненням Уповноваженого Рівненським ВП ГУНП в Рівненській області внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за статтею 125 (Умисне легке тілесне ушкодження) КК України. Досудове розслідування триває.

Крім того, через відсутність державних програм комплексної реабілітації залежних осіб у реабілітаційних центрах використовують адаптовані закордонні технології соціальної та соціально-реабілітаційної підтримки. У роботі з клієнтами відсутні критерії оцінювання ефективності надання психологічної та психіатричної допомоги у таких закладах. До реабілітантів застосовуються види покарання, які принижують людську гідність, та піддають людину психологічному тиску.

Працівниками Секретаріату Уповноваженого 03.06.2020 проведено робочу зустріч із засновниками приватних центрів, представниками ГО, правоохоронних органів та Мінсоцполітики, під час якої обговорювалися питання реєстрації їхньої діяльності відповідно до чинного законодавства, додержання прав людини в таких закладах, зокрема права на свободу та особисту недоторканність. За результатами зустрічі досягнуто домовленостей про необхідність внесення змін до чинного законодавства в частині обов'язкової реєстрації діяльності таких центрів, а також проведення працівниками Секретаріату Уповноваженого тренінгів щодо додержання прав людини для персоналу таких закладів.

6.2.2. *Порушення права на свободу та особисту недоторканність*

За результатами моніторингових візитів до центрів реабілітації для алко/наркозалежних осіб встановлено, що в деяких установах клієнти перебувають проти власної волі. Договори на перебування та отримання послуг у таких випадках укладаються між закладом та родичами клієнтів без їхнього відома та погодження з ними.

Приклад

Такі випадки виявлено в РЦ «New Way» ГО «Рух змін», «Наркологічний центр «Вибір» (Київська область).

86 6.2.3. *Порушення права на безпечні умови перебування*

Під час моніторингових візитів до приватних геріатричних закладів та реабілітаційних центрів для алко/наркозалежних осіб встановлено порушення санітарних та протипожежних вимог у 90% таких закладів.

На порушення вимог Правил пожежної безпеки України, затверджених наказом МВС від 30.12.2014 № 1417, у багатьох приватних закладах на вікнах встановлено нерозпашні ґрати, всі двері зачиняються на замок, ключі від них знаходяться у персоналу. На вікнах відсутні ручки для відчинення, технічне обслуговування вогнегасників не здійснюється. Зазначені недоліки у разі виникнення надзвичайної ситуації можуть призвести до тяжких наслідків для підопічних. Крім того, вогнегасники не розміщуються на видному місці на поверхах, а зберігаються у приміщенні цокольного поверху, не розроблено інструкцій щодо дій персоналу у надзвичайних ситуаціях, у нічний час, немає пожежної сигналізації, плану евакуації тощо.

Такі порушення виявлено у РЦ «Сходи» м. Київ; РЦ «New Way» м. Київ; РЦ «Наркологічний центр «Вибір» с. Гора Київської області; ГО «Альтера +» м. Миколаїв; РЦ «Берег життя» м. Васильків; РЦ «Агапе Україна» м. Луцьк; ТОВ «Ренесанс м. Чернівці»; РЦ «New Way» (ГО «Рух змін»); приватному пансіонату Vega clinics group (с. Софійська Борщагівка Київської області).

6.2.4. *Порушення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення*

На порушення вимог статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII в реабілітаційних центрах приватної форми власності проводяться медичні маніпуляції клієнтам (ін'єкції, крапельниці, зондове годування) без наявності ліцензій для провадження господарської діяльності з медичної практики. У зв'язку з відсутністю відповідних ліцензій медичні маніпуляції здійснюються некваліфікованим персоналом закладів, лікування медичними препаратами проводиться без контролю лікарів, що може призвести до погіршення стану здоров'я клієнтів та тяжких наслідків.

Приклад

Під час моніторингових візитів такі випадки виявлено у приватних закладах «Будинок для осіб похилого віку» (м. Суми) (візит 28.10.2020), «Милий дім» м. Вишгород Київської області (візит 04.08.2020), «Милий дім» (м. Миколаїв) (18.08.2020). За результатами моніторингових візитів керівництву закладів надано рекомендації щодо необхідності отримання відповідних ліцензій та забезпечення кваліфікованого медичного персоналу.

Всупереч Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III в деяких приватних реабілітаційних закладах моніторинговими групами фіксувалось відсутність усвідомленої письмової згоди клієнтів на лікування. 87

Крім того, клієнтам не доведено інформацію про характер психічного розладу та прогноз його можливого розвитку, мету, порядок і тривалість надання психіатричної допомоги, методи діагностики, лікування та лікарські засоби, що можуть застосовуватися в процесі надання психіатричної допомоги, їх побічні ефекти та альтернативні методи лікування.

Також у приватних реабілітаційних центрах для осіб із залежностями клієнтам під час абстинентного синдрому не забезпечується спеціалізована допомога у наступні дні після їх поступлення. В таких установах не ведеться жодної медичної документації, де фіксувалось би надання медичної допомоги молодшим медичним персоналом.

Зазначені порушення виявлено у РЦ «New Way» (ГО «Рух змін»).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України:

1. Розробити та затвердити порядок застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації в психоневрологічних інтернатах.
2. Забезпечити контроль за отриманням ліцензій на провадження господарської діяльності з медичної практики для всіх закладів в сфері управління Мінсоцполітики, у яких здійснюється така діяльність.
3. Вжити заходів безумовного дотримання вимог Правил протипожежної безпеки в Україні, затверджених наказом МВС від 30.12.2014 № 1417, та відомчих нормативно-правових актів з питань протипожежної безпеки в закладах соціального захисту населення.

88 Обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити:

1. Перевірку діяльності приватних установ, що надають соціальні послуги відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, постанови Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 427 «Деякі питання здійснення контролю за додержанням вимог Закону України «Про соціальні послуги».

2. Здійснювати контроль за налагодженням взаємодії з установами соціальної сфери та регіональними центрами з надання безоплатної правової допомоги.

РОЗДІЛ 7

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ
НЕСВОБОДИ
У СФЕРІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ
МІНІСТЕРСТВА
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ 91

За даними департаментів/управлінь Київської міської і облдержадміністрацій станом на 01.01.2020 функціонувало 303 місця несвободи в сфері охорони здоров'я України:

- 35 будинків дитини;
- 61 психіатрична/психоневрологічна лікарня;
- 62 протитуберкульозні диспансери/туберкульозні лікарні;
- 26 наркологічних диспансерів;
- 119 закладів, які надають паліативну допомогу.

Відповідно до Стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого на 2020 рік в межах реалізації національного превентивного механізму проведено 52 моніторингові візити до ЗОЗ (психіатричних лікарень, будинків дитини тощо), а саме:

- психіатричні лікарні – 40;
- відділення хоспіс – 5;
- тубдиспансер – 1;
- обсервація – 2;
- наркодиспансер – 2;
- БД – 2.

7.1. Порушення права на захист від катувань і жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

У 80% (у понад 30 з 40 відвіданих у 2020 році) закладів з надання психіатричної допомоги продовжують фіксуватися порушення прав пацієнтів при застосуванні фізичного обмеження без документального підтвердження цього факту, що не відповідає Стандартам КЗК «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих»¹.

Приклад

Під час моніторингового візиту 20.08.2020 до КНП «Обласна наркологічна лікарня» Харківської обласної ради встановлено, що при застосуванні фізичного обмеження до пацієнтів використовуються не пристосовані для цього засоби (рушники, мотузки). За зверненням Уповноваженого припинено практику застосування фізичного обмеження до пацієнтів.

¹ <https://rm.coe.int/16806cceb5>

- 92 Всупереч вимогам наказу МОЗ від 24.03.2016 № 240 «Про затвердження Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації», з метою гамування хворих їх прив'язують до ліжок у присутності інших пацієнтів, а факти фізичного обмеження не відображаються у медичній документації.

Приклад

У КП «Острозька обласна психіатрична лікарня» під час моніторингового візиту 15.05.2020 встановлено, що з метою гамування використовують підручні засоби (фрагменти рушників, тканини, мотузок), якими пацієнтів прив'язують до ліжка в присутності інших пацієнтів. Попри наявність у лікарні сертифікованих комплектів для фіксації пацієнтів, жоден із них медичним персоналом не використовувався. Перевіркою журналів фіксації окремих відділень встановлено, що вони містять лише кілька записів або взагалі не ведуться.

Аналогічні факти встановлено під час моніторингових візитів до КП «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради (візит 08.09.2020), КНП «Обласна клінічна спеціалізована лікарня м. Ромни» Сумської обласної ради (візит 22.09.2020), КНП «Київське обласне психіатрично-наркологічне медичне об'єднання» Київської обласної ради (01.12.2020), КНП «Прикарпатський наркологічний центр» Івано-Франківської обласної ради (19.02.2020).

За даними фактами Уповноваженим надано рекомендації органам місцевого самоврядування – засновникам таких закладів щодо невідкладного поновлення порушених прав пацієнтів. Рекомендації виконано.

Також під час проведених у 2020 році моніторингових візитів до психоневрологічних диспансерів встановлено факти недодержання вимоги наказу МВС і МОЗ від 06.07.2016 № 612/679 «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції», у зв'язку з чим пацієнти наражаються на ризик застосування катувань до них персоналом закладів. Будь-які нормативні акти, якими передбачено ведення журналу реєстрації наявних тілесних ушкоджень при госпіталізації та під час перебування пацієнтів на стаціонарному лікуванні, в цих закладах відсутні. Про виявлені тілесні ушкодження кримінального характеру у пацієнтів органи НПУ не повідомляють.

Упродовж 2019–2020 років Уповноваженим неодноразово надавались рекомендації МОЗ щодо необхідності розроблення порядку проведення тілес-

ного огляду при госпіталізації та під час перебування в закладах з надання психіатричної допомоги, опитування щодо тілесних ушкоджень і фіксації їх виявлення, а також повідомлення про такі випадки правоохоронні органи відповідно до положень Керівних принципів ООН з питань ефективного розслідування і документування фактів катувань, інших жорстоких та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання¹. Проте ця рекомендація не виконана.

Приклад

Такі порушення виявлені в КНП «Вінницький обласний спеціалізований будинок дитини з ураженням центральної нервової системи та порушення психіки» Вінницької обласної ради (візит 17.01.2020), КУ «Бердянський психоневрологічний диспансер» Запорізької обласної ради (візит 26.02.2020), КП «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради (візит 08.09.2020), КНП «Обласний клінічний медичний центр соціально небезпечних захворювань» (наркологічне відділення) Сумської обласної ради (візит 22.09.2020) тощо.

7.2. Порушення права на свободу та особисту недоторканність

Відповідно до статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги здійснюється на прохання особи або за її усвідомленою письмовою згодою, а також у примусовому порядку.

Під час моніторингових візитів в окремих закладах із надання психіатричної допомоги встановлено, що проведення психіатричного огляду та лікування здійснюється без добровільної згоди пацієнтів, яких не було госпіталізовано у примусовому порядку. Також моніторами виявляються факти перебування пацієнтів на стаціонарному лікуванні без їх усвідомленої згоди, що порушує принцип добровільності надання психіатричної допомоги, закріплений статтею 4 Закону України «Про психіатричну допомогу».

Приклад

Під час моніторингового візиту 19.02.2020 до КНП «Прикарпатський наркологічний центр» Івано-Франківської обласної ради виявлено, що майже у всіх оглянутих медичних картах хворих пацієнтів відсутні заповнені форми первинної облікової документації № 003-б/о щодо надання усвідомленої згоди на проведення психіатричного огляду, госпіталізацію та лікування. За результатами

¹ <https://ukraine.un.org/uk/130826-stambulskyy-protokol-posibnyk-z-pytan-efektyvnoho-rozsliduvannya-i-dokumentuvannya-faktiv>

94 реагування Уповноваженого пацієнтам роз'яснено їхні права та обов'язки щодо надання згоди на проведення психіатричного огляду та лікування. Медичну документацію приведено у відповідність до вимог законодавства України.

Відповідно до пункту 11 Правил застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги, затверджених наказом МОЗ від 31.08.2017 № 992, госпіталізація пацієнтів до спеціальних закладів із надання психіатричної допомоги здійснюється на підставі судового рішення про застосування примусових заходів медичного характеру та за наявності документів, що посвідчують особу, яка госпіталізується. Під час моніторингових візитів до деяких ЗОЗ та установ соціального захисту населення виявлено факти незаконного поміщення та утримання пацієнтів/підопічних, які не мали жодних документів, що посвідчують особу.

Приклад

Під час моніторингового візиту 28.05.2020 до КНП «Вінницька обласна психіатрична лікарня № 2» Вінницької обласної ради виявлено пацієнтку М., до якої застосовані примусові заходи медичного характеру та поміщено до закладу без документів, що посвідчують її особу. За результатами реагування Уповноваженого паспортні дані пацієнтки М. внесено до відповідних журналів та роз'яснено її права та обов'язки.

7.3. Порушення права на гідні умови тримання та безпечне розміщення

Під час моніторингових візитів НПМ виявлено, що в закладах із надання психіатричної допомоги порушуються вимоги законодавства щодо безпечного розміщення пацієнтів.

Приклад

Під час моніторингового візиту 15.05.2020 до КП «Острозька обласна психіатрична лікарня» Рівненської обласної ради зафіксовано, що в закладі не встановлено пожежної сигналізації. Вікна окремих відділень облаштовані металевими стаціонарними решітками, евакуаційний вихід являє собою заґратоване вікно, що розташоване вище середнього людського зросту. Ґрати вікна зачинені на навісний замок. На вимогу моніторингової групи відчинити Ґрати та продемонструвати шлях евакуації працівники відділення не змогли. Ключ від евакуаційного виходу знаходився лише в санітара. За результатами моніторингового візиту надано рекомендації Уповноваженого.

Статтею 25 статті Закону України «Про психіатричну допомогу» особи, яким надається психіатрична допомога, мають право на її одержання в найменш обмежених відповідно до їх стану умовах.

За результатами моніторингових візитів у більшості відвіданих закладах із надання психіатричної допомоги застосовується практика необґрунтованих обмежень пацієнтів, зокрема госпіталізовані у добровільному порядку пацієнти не мають змоги самостійно виходити за межі відділень. Двері входу до відділень і кабінетів зачинені на замки вагонного зразка, що не передбачено жодним чинним нормативно-правовим документом.

Приклад

Під час моніторингового візиту в КНП «Прикарпатський наркологічний центр» Івано-Франківської обласної ради (візит 19.02.2020) моніторинговою групою встановлено, що пацієнти не можуть самостійно вийти на прогулянку.

Відсутність стандарту надання стаціонарної психіатричної допомоги створює умови для лікування пацієнтів в умовах, що принижують людську гідність та не сприяють створенню позитивного терапевтичного середовища для пацієнтів.

Приклад

Під час моніторингового візиту 17.11.2020 до КНП «Черкаська обласна психіатрична лікарня» Черкаської обласної ради встановлено, що у відділеннях, окрім вхідних дверей, наявні також решітки, які зачинені на навісні замки.

У корпусі, де розташоване відділення інтенсивної терапії та перебувають пацієнти у важкому стані, всі вікна обладнано нерозпашними ґратами.

За результатами моніторингових візитів встановлено, що більшість будівель ЗОЗ на порушення вимог ДБН В.2.2.-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» не пристосовані повною мірою для маломобільних категорій пацієнтів. Зокрема, не облаштовано інклюзивного простору та не забезпечено архітектурної доступності.

Приклад

Під час моніторингового візиту 26.02.2020 до КЗ «Бердянський психоневрологічний диспансер» Запорізької області встановлено, що заклад розташовано у триповерховій будівлі, яку не обладнано ліфтом або іншими засобами

96 доступності для людей з порушеннями опорно-рухового апарату, зовнішній пандус не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018. «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд». За зверненням Уповноваженого проведено реконструкцію зовнішнього пандуса, встановлено електричний сходовий підйомник.

7.4. Право на охорону здоров'я та медичну допомогу

Системною проблемою значної частини закладів із надання психіатричної допомоги залишається неналежний гемолітичний контроль пацієнтів, які приймають психотропний антипсихотичний засіб клозапін відповідно до наказу МОЗ від 08.08.1995 № 147 «Про гематологічний контроль при лікуванні лепонексом (клозапіном)». Застосування таких препаратів без належного контролю може призводити до незворотніх змін в організмі людини та тяжких наслідків.

Приклад

Під час моніторингового візиту 03.12.2020 до КНП «Київська міська психоневрологічна лікарня № 3» виконавчого органу Київської міської ради та КНП «Київське обласне психіатрично-наркологічне медичне об'єднання» Київської обласної ради встановлено, що пацієнтам, які приймають ліки клозапін, не забезпечено проведення належного гемолітичного контролю, що може призвести до тяжких наслідків та смерті пацієнтів. За зверненням Уповноваженого пацієнтам щомісяця проводять гемолітичний контроль.

7.5. Порушення права на професійну правничу допомогу

За результатами аналізу матеріалів особових справ пацієнтів, зокрема копій судових рішень, у більшості психіатричних лікарень встановлено, що до судових засідань головуючими не викликають осіб, стосовно яких приймаються судові рішення. Лікарі відбирають у пацієнтів заяви про відмову від їхньої участі в судовому засіданні. При цьому пацієнти не знають про своє право брати в них особисто участь.

Адвокати, які призначені судом і діють за дорученням від регіонального центру з надання безоплатної правової допомоги, не виконують свої обов'язки відповідно до наказу Мін'юсту від 25.02.2014 № 368/5 «Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі». Зокрема, не проводять конфіденційне побачення з підопічними/пацієнтами, не роз'яснюють їм права, обов'язки та не узгоджують правову позицію.

Приклад

Під час візиту 03.12.2020 до КНП «Київська міська психоневрологічна лікарня № 3» виконавчого органу Київської міської ради встановлено, що відповідно до копій судових рішень та інших матеріалів особових справ пацієнтів у судових засіданнях про продовження, зміну або скасування примусових заходів медичного характеру брали участь адвокати, які залучені до надання безоплатної вторинної правової допомоги відповідно до чинного законодавства. Проте опитані пацієнти і працівники закладу стверджували, що адвокати не відвідують своїх клієнтів, 52 пацієнти не знають своїх захисників.

З метою забезпечення додержання права підопічних на захист працівниками Секретаріату Уповноваженого проведено робочу зустріч із представниками Мін'юсту та Координаційного центру з надання правової допомоги щодо необхідності забезпечення дієвого контролю за додержанням прав підопічних на захист.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству охорони здоров'я України:

1. Привести у відповідність до вимог Стандартів КЗК «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затверджених наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240, зокрема, щодо заборони при застосуванні фізичного обмеження: у присутності інших пацієнтів; без сертифікованих ременів фіксації, з використанням ліжок з панцерними сітками, а також щодо визначення процедур хімічної фіксації.

2. Розробити та затвердити:

механізм проведення тілесного огляду при госпіталізації та під час перебування в закладах із надання психіатричної допомоги;

порядок опитування щодо тілесних ушкоджень і фіксації їх виявлення, а також повідомлення про них відповідні правоохоронні органи;

стандарты надання стаціонарної психіатричної допомоги відповідно до статті 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» і вимоги до медичних послуг, які надаються в стаціонарних умовах.

- 98 Обласним та Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування:
1. Забезпечити контроль за якістю надання медичної допомоги і дотримання прав пацієнтів у підпорядкованих закладах охорони здоров'я.
  2. Забезпечити заклади з надання психіатричної допомоги ліцензованими засобами фізичного обмеження.
  3. Забезпечити у підпорядкованих закладах охорони здоров'я безперешкодний доступ маломобільних груп населення до всіх приміщень відповідно до вимог ДБН «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд» ДБН В.2.2-40:2018.

РОЗДІЛ 8

РЕЗУЛЬТАТИ
МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ
НЕСВОБОДИ
У СФЕРІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ
МІНІСТЕРСТВА
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

За інформацією, наданою Міністерством освіти і науки України у 2019/2020 навчальному році, мережа закладів (з пансіоном) усіх типів та форм власності, підпорядкованих МОН, становить 556 закладів, з яких:

- заклади загальної середньої освіти, у т.ч. для дітей-сиріт – 178;
- заклади спеціальної освіти – 197;
- санаторні заклади загальної середньої освіти – 66;
- НРЦ – 83;
- дитячі будинки – 30;
- ЗОШ соціальної реабілітації – 1;
- професійні училища соціальної реабілітації – 1.

У 2020 році працівниками Секретаріату Уповноваженого проведено 33 моніторингові візити до закладів інституційного догляду і виховання дітей, підпорядкованих МОН, зокрема до:

- дитячих будинків – 2;
- загальноосвітніх шкіл-інтернатів – 5 (з них спеціалізованих – 2);
- навчально-реабілітаційних центрів – 8;
- санаторних шкіл-інтернатів – 9;
- спеціальних шкіл-інтернатів – 9.

Кількість моніторингових візитів порівняно з 2019 роком (143 візити) зменшилась у 4 рази. Це пов'язано із запровадженням в Україні карантину з метою запобігання та поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, у зв'язку з чим майже весь період навчального року з березня по травень, а також з вересня по грудень 2020 року навчання проводилось дистанційно.

Разом із тим за результатами проведених візитів встановлювались порушення прав дітей під час їх перебування в закладах сфери управління МОН.

8.1. Порушення права на повагу до їх гідності, випадки неналежного та такого, що принижує гідність, видів поведінки та покарання

Під час моніторингових візитів зафіксовано випадки булінгу одними групами вихованців стосовно інших. Відсутність належного контролю керівництвом закладів освіти призводила до виникнення міжособистісних конфліктів, приниження гідності вихованців.

102 Приклад

Під час моніторингового візиту 24.01.2020 до КЗ «Ліцей «Сокіл» міської ради міста Кропивницького встановлено, що вихователі призначали кадетів старших класів відповідальними за дотримання дисципліни молодшими учнями, що призводило до міжособистісних конфліктів із застосування фізичної сили. За зверненням Уповноваженого в закладі припинено таку практику.

Під час візиту 04.03.2020 до КЗ «Жовтневий НРЦ з поглибленим професійно-трудоим навчанням» Дніпропетровської обласної ради вихованці повідомили моніторинговій групі, що дівчата старшого віку змушували дітей меншого віку вчиняти бійки між собою. Діти розповідали про випадки безпідставної штовханнини старшими за віком вихованками та інші прояви цькування. За зверненням Уповноваженого за виявленими фактами проведено перевірку ГУНП в Дніпропетровській області.

За результатами моніторингових візитів виявлено випадки встановлення відеокамер у спальних кімнатах вихованців, що порушує право дітей на приватність та гідні умови перебування.

Приклад

Під час моніторингового візиту 21.02.2020 до КЗ «Кремінська обласна санаторна школа» Луганської обласної ради моніторинговою групою виявлено в спальнях дівчат 8-9 років та хлопців усіх вікових категорій встановлені камери відеоспостереження, сигнали з яких виведено на монітори керівника закладу та чергового. За результатами моніторингового візиту відеокамери демонтовано.

Під час візитів порушуються вимоги Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів», затверджених наказом МОЗ № 144 від 20.02.2013. Зокрема, виявлено випадки порушення зберігання дезінфекційних засобів, що може призвести до їх використання учнями не за призначенням та в подальшому – до тяжких наслідків.

Приклад

Під час візиту 20.02.2020 до КЗ «Котовський НРЦ» Дніпропетровської обласної ради моніторинговою групою встановлено, що приготування та

зберігання дезінфекційних засобів відбувалося в туалетній кімнаті ізолятора медичного пункту, до якої мали доступ діти. За результатами моніторингового візиту порушення усунуто.

На порушення вимог наказу МОН 16.05.2019 № 659 «Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу» керівництвом закладів та медичними працівниками не фіксуються випадки травматизму у дітей під час освітнього процесу (зокрема самоушкодження), не ведуться журнали обліку травматизму. За такими фактами в закладах не проводяться розслідування нещасних випадків.

Приклад

Під час моніторингових візитів до КЗ НРЦ «Мрія» Дніпропетровської обласної ради (візит 10.02.2010); КЗ «Фастівський лицей-інтернат Київської обласної ради» (візит 19.02.2020); КЗ «Миколаївська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів № 7» Миколаївської обласної ради (візит 26.02.2020) встановлено, що тілесні ушкодження, отримані учнями (в тому числі самоушкодження), не фіксувалися адміністраціями закладів та медичними працівниками, не велися журнали обліку травматизму, не здійснювалися розслідування нещасних випадків під час освітнього процесу. За зверненням Уповноваженого здійснюється фіксація випадків травматизму, відповідні журнали заведено.

8.2. Порушення права на особисту безпеку

Як і в попередні роки, результати моніторингових візитів засвідчують порушення вимог Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджених наказом МОН від 15.08.2016 № 974.

Значна кількість порушень права дітей на гідні та безпечні умови проживання пов'язані з відсутністю:

- капітальних ремонтів у приміщеннях закладів;
- умов для безпечного перебування (наявні нерозпашні ґрати на вікнах);
- пожежної сигналізації;

недотриманням:

- норми площі на одного вихованця у гуртожитках;
- санітарних вимог до організації харчування.

104 Приклад

Зазначені порушення виявлено у Сквирському дитячому будинку «Надія» Сквирської районної ради (візит 21.01.2020), КЗ «Ліцей «Сокіл» Міської ради міста Кропивницького» (24.01.2020), КЗ «Чернівецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 4» (03.02.2020), КЗ «Токмацька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Запорізької обласної ради (07.02.2020), КЗ «Навчально-реабілітаційний центр «Мрія» Дніпропетровської обласної ради» (10.02.2020), КЗ «Великомежирицька спеціальна школа I-II ступенів» Рівненської обласної ради (18.02.2020) та інших.

8.3. Порушення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення

Результати моніторингових візитів НПМ встановлюють порушення вимог наказу МОЗ від 16.12.2003 № 584 «Правила зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів» медичними працівниками закладів освіти санітарно-гігієнічних вимог щодо зберігання медичних препаратів та незабезпечення своєчасного контролю за терміном їх придатності.

Приклад

Під час моніторингових візитів до КЗ «Чернівецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 4» (візит 03.02.2020), КЗ «Токмацька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Запорізької обласної ради (візит від 07.02.2020); КЗ «Миколаївська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів № 7» Миколаївської обласної ради (візит 26.02.2020); «Кам'янська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Запорізької обласної ради (візит 28.02.2020) встановлено, що у медичних пунктах зберігалися окремі медичні препарати для надання першої долікарської допомоги, термін придатності яких минув. На вимогу моніторингових груп зазначені порушення усунуто.

У закладах освіти не забезпечується надання спеціалізованої медичної допомоги, зокрема виявлено випадки незабезпечення консультування лікарем-педіатром, лікарем-урологом із подальшим вирішенням тактики медичного ведення дітей із захворюваннями сечостатевої системи.

Приклад

У Сквирському дитячому будинку «Надія» Сквирської районної ради (візит 21.01.2020) не облаштовано приміщення ізолятора для новоприбулих та хворих дітей. Не укладено договори з закладами охорони здоров'я щодо надання стоматологічної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим бать-

ківського піклування. Не проводилося консультування лікарем-педіатром, лікарем-урологом з подальшим вирішенням тактики медичного ведення дітей із захворюваннями сечостатевої системи. За результатами моніторингового візиту дітей оглянуто лікарем-урологом, призначено лікування.

Окремі заклади освіти не забезпечено медичними працівниками, що призводило до несвоєчасного виконання медичних призначень лікарів в умовах цілодобового перебування дітей. Виявлено випадки відсутності обліку надання вихованцям першої домедичної допомоги. Медичними працівниками не завжди виконуються та не контролюються виконання рекомендацій лікарів, наданих під час щорічних оглядів або стаціонарного лікування дітей.

Приклад

Не забезпечено своєчасне консультування дітей спеціалістами щодо призначення лікувально-профілактичних заходів в КЗ НРЦ «Мрія» Дніпропетровської обласної ради (візит 10.02.2010), КЗ «Бережанська обласна комунальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням трудового навчання» (візит 20.02.2020). Шкільними лікарями не ведеться облік наданої медичної допомоги дітям у КЗ «Токмацька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» (візит 07.02.2020) та «Кам'янська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Запорізької обласної ради (візит 28.02.2020).

Не створено умов для забезпечення заходів з медичної та фізичної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. Наявні транспортні засоби для перевезення дітей перебувають або в аварійному стані, або не пристосовані для перевезення дітей, зокрема відсутні дитячі автомобільні крісла, обов'язковість використання яких визначено законодавством.

Приклад

КЗ «Котовський навчально-реабілітаційний центр» Дніпропетровської обласної ради (візит 20.02.2020).

8.4. Порушення права дітей на соціальний захист

На порушення вимог пункту 3.2 наказу МОН від 17.11.2004 № 763 «Про затвердження норм матеріального та нормативів фінансового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також вихованців шкіл-інтернатів», вихованці не отримують кошти на особисті витрати з метою оволодіння соціально-економічними навичками.

106 Приклад

Вихованці «Сквирського дитячого будинку «Надія» Сквирської районної ради (візит 21.01.2020) не отримують кошти на особисті витрати з метою оволодіння соціально-економічними навичками. Така ситуація склалась у зв'язку з тим, що в бюджеті районної ради не передбачено видатків на особисті витрати вихованців. За результатами моніторингового візиту до районної ради надано рекомендацію Уповноваженого щодо вжиття заходів з метою поновлення прав дітей. Рекомендацію не виконано.

Окремі заклади потребували покращення матеріально-технічної бази для організації освітнього процесу, створення умов для отримання дітьми відповідного рівня освіти:

не організовано консультування дітей з окремих предметів під час самопідготовки (Сквирський дитячий будинок «Надія» Сквирської районної ради (візит 21.02.2020);

відсутні в достатній кількості технічні засоби навчання та реабілітації: інтерактивні дошки, комп'ютери, програмне забезпечення для здійснення корекційної роботи (КЗ «Великомежирицька спеціальна школа I-II ступенів» Рівненської обласної ради (візит 18.02.2020);

зклади не забезпечено 100% підручниками (КЗ «Липлянська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» (візит 28.02.2020). КЗ «Жовтневий навчально-реабілітаційний центр з поглибленим професійно-трудовим навчанням» Дніпропетровської обласної ради» (візит 04.03.2020).

8.5. Порушення права дитини на виховання в сім'ї

Під час візитів моніторами фіксувалися порушення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття спеціальної освіти за місцем проживання. Зокрема, встановлено, що діти не зараховуються на навчання до закладів освіти за місцем проживання їх сімей, а влаштовуються до закладів, розташованих на значній відстані. Зазначене призводить до порушення права дітей на проживання в сімейних формах виховання.

Приклад

Під час моніторингового візиту 20.02.2020 до КЗ «Котовський НРЦ» Дніпропетровської обласної ради встановлено, що у ньому навчаються діти з міста Кам'янське, яке розташоване на відстані 100 км від НРЦ.

Разом із тим моніторинговою групою встановлено, що заклад такого типу є в місті Кам'янське. За результатами моніторингового візиту управлінню освіти

надано рекомендацію Уповноваженого щодо врахування місця проживання сімей під час направлення дітей з особливими потребами на навчання.

8.6. Порушення права вихованців на доступ до інформації

На інформаційних стендах у доступному для дітей місці відсутня інформація із зазначенням телефонів відповідальних посадових осіб, до яких діти можуть звернутися по допомогу у разі потреби.

Приклад

Такі випадки зафіксовано моніторинговими групами у КЗ «Липлянська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Волинської обласної ради (візит 28.02.2020); КЗ «Чернівецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 4» (візит 03.02.2020); КЗ «Великомежирицька спеціальна школа I-II ступенів» Рівненської обласної ради (візит 18.02.2020); КЗ «Бережанська обласна комунальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням трудового навчання» (візит 25.02.2020); КЗ «Котовський навчально-реабілітаційний центр» Дніпропетровської обласної ради (візит 20.02.2020); КЗ «Жовтневий навчально-реабілітаційний центр з поглибленим професійно-трудова навчанням» Дніпропетровської обласної ради (візит 04.03.2020).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству освіти і науки України:

1. Забезпечити:

заклади спеціальної освіти підручниками, посібниками, методичною літературою в достатній кількості;

належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення закладів освіти;

дотримання мінімальних нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення закладів освіти.

Обласним та Київській міській державним адміністраціям:

1. Забезпечити:

контроль за виконанням заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти;

- 108 контроль за недопущенням випадків травматизму дітей та їх фіксацію під час освітнього процесу;
- додержання Правил пожежної безпеки та обладнання пожежною сигналізацією в усіх закладах освіти;
- організацію та надання належної медичної допомоги дітям у закладах інституційного догляду і виховання;
- належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення закладів освіти;
- транспортними засобами для підвезення дітей до закладів освіти;
- наявність видатків у бюджетах органів місцевого самоврядування для фінансового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
2. Вжити заходів щодо облаштування закладів освіти засобами реабілітації для забезпечення медичної та фізичної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.

РОЗДІЛ 9

РЕЗУЛЬТАТИ
ВИКОНАННЯ
РЕКОМЕНДАЦІЙ,
НАДАНИХ
УПОВНОВАЖЕНИМ
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
У СПЕЦІАЛЬНІЙ ДОПОВІДІ
УПОВНОВАЖЕНОГО
ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ
«ПРО СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО
ПРЕВЕНТИВНОГО
МЕХАНІЗМУ
У 2019 РОЦІ»

№ з/п	Рекомендації	Стан виконання
1	2	3
Верховній Раді України		
1.	Прискорити розгляд у другому читанні та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення» (щодо імплементації окремих стандартів Ради Європи, реєстр. № 0882 від 29.08.2019)	не виконано законопроект у другому читанні та в цілому не прийнято
Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин		
2.	Ініціювати проведення парламентських слухань щодо стану реформування (розвитку) пенітенціарної системи України та організації медичної допомоги і охорони здоров'я в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах відповідно до Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 654-р	не виконано парламентські слухання не проведено
Міністерству юстиції України		
3.	Розробити та внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проект закону, спрямований на приведення змісту статті 127 Кримінального кодексу України у відповідність до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання	виконано проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за катування», зареєстрований у Верховній Раді України 05.04.2021 за № 5336

4.	Внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» щодо безоплатного надання засудженим та ув'язненим медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних із наданням вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги	не виконано законопроєкт не розроблено
5.	Затвердити Порядок проведення медичних оглядів засуджених до обмеження волі у ВЦ з метою реалізації частини першої статті 59 Кримінально-виконавчого кодексу України	не виконано відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
6.	Забезпечити дієвий внутрішній (відомчий) контроль за дотриманням стану пожежної безпеки в установах виконання покарань та вжити вичерпних заходів з метою недопущення в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах пожеж, нещасних випадків у побуті та на виробництві	не виконано відповідних заходів не вжито
7.	У разі запровадження спеціального режиму в СІЗО, ВК забезпечити невідкладний виїзд до такої установи представників Мін'юсту, за-вчасне інформування Уповноваженого, здійснення відеофіксації всіх етапів та заходів, що вживаються в рамках спеціального режиму	виконується, здійснюється відповідне інформування
8.	Забезпечити виконання вимог наказу МОЗ, МВС, Мін'юсту, Державної служби України з контролю за наркотиками від 22.10.2012 № 821/937/1549/5/156 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії»	не виконано відповідних заходів не вжито
9.	Забезпечувати в обов'язковому порядку скринінг на туберкульоз для новоприбулих ув'язнених і засуджених відповідно до Уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Туберкульоз», затвердженого наказом МОЗ від 04.09.2014 № 620. Проводити профілактичний медичний огляд усім засудженим двічі на рік	не виконано відповідних заходів не вжито

10.	Привести умови тримання та надання медичної допомоги в медичних частинах у СІЗО та ВК відповідно до санітарно-гігієнічних вимог, встановлених Європейськими пенітенціарними правилами, Кримінально-виконавчим кодексом України та Законом України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII, зокрема, забезпечити належне функціонування системи вентиляції, скасувати практику розміщення засуджених у переповнених загальних камерах без забезпечення мінімально допустимих площ відповідно до міжнародних стандартів	не виконано відповідних заходів не вжито
11.	Вжити вичерпних заходів для організації безперешкодного доступу до будівель, приміщень місць несвободи осіб з інвалідністю відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»	не виконано відповідних заходів не вжито
Міністерству внутрішніх справ України		
12.	Затвердити наказом МВС норми забезпечення господарським інвентарем кімнат для затриманих чергових частин, ізоляторів тимчасового тримання, приймальників-розподільників для осіб, затриманих за бродяжництво, спеціальних приймальників для осіб, підданих адміністративному арешту, пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено
13.	Внести зміни до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 23 травня 2017 року № 440, та передбачити забезпечення триразовим гарячим харчуванням та питною водою усіх затриманих і взятих під варту осіб, які більше трьох годин перебувають в органі (підрозділі) поліції	виконано частково наказ МВС від 06.02.2020 № 100 (внесено зміни щодо забезпечення питною водою затриманих і взятих під варту осіб)

114

14.	Внести зміни до Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої наказом МВС, Мін'юсту, Верховного Суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, ДСА України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 № 613/785/5/30/29/67/68, визначивши порядок харчування в приміщенні обвинувачених (підсудних), які не забезпечені наборами сухих продуктів перед конвоюванням до суду, в тому числі щодо можливості забезпечення гарячими напоями	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено
15.	Затвердити відомчі будівельні норми для органів поліції	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено
16.	Затвердити порядок виконання службовими особами, відповідальними за перебування затриманих, обов'язків, передбачених статтями 212, 213 КПК України	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено
17.	Доручити Національній поліції України провести аудит кімнат для затриманих управлінь, відділів та відділень поліції, забезпечити їх функціонування та облаштування	не виконано аудит кімнат для затриманих не проведено
18.	Забезпечити виконання вимог Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115, передусім працівників чергової служби та ізоляторів тимчасового тримання Національної поліції України	виконується 50% поліцейських пройшли навчання

19.	<p>Забезпечити приведення умов тримання в ізоляторах тимчасового тримання та кімнатах для затриманих органів Національної поліції України відповідно до вимог Закону України «Про попереднє ув'язнення», Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 23.05.2017 № 440, Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, Європейських пенітенціарних правил, рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню «Тримання під вартою співробітниками правоохоронних органів» СРТ/Inf(92)3-part1</p>	<p>не виконано відповідних заходів не вжито</p>
20.	<p>Прискорити внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проекту закону «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства»</p>	<p>виконано законопроект зареєстровано у Верховній Раді України за № 3387 від 24.04.2020</p>
21.	<p>Внести зміни до:</p> <p>Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, затверджених наказом МВС від 07.09.2011 № 649, забезпечивши ефективний та своєчасний доступ осіб, що утримуються в ПТПІ, до процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, зокрема, щотижневий виїзд посадових осіб міжрегіональних і регіональних підрозділів ДМС України до ПТПІ з цією метою;</p> <p>Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затвердженої наказом МВС від 29.02.2016 № 141 (із змінами),</p>	<p>не виконано відповідні нормативно-правові акти не затверджено</p>

116

	в частині доповнення пункту 1 розділу VI додатком (Журнал для обліку заяв і скарг, які подають утримувані в ПТПП особи до державних органів і службових осіб, у тому числі щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту), а також доповнити розділ VII додатком (Журнал обліку наданих утримуваним особам у ПТПП особам побачень, у тому числі з посадовими особами правоохоронних органів, ДМС України, ДПС України, захисниками та іншими особами)	
Міністерству оборони України		
22.	Вжити заходів для забезпечення фінансування зональних відділів ВСП ЗСУ на переобладнання камер гауптвахт з метою приведення умов утримання військовослужбовців на гауптвахтах, в кімнатах для тимчасово затриманих військовослужбовців відповідно до вимог Закону України «Про попереднє ув'язнення» та міжнародних стандартів (особливу увагу приділити щодо облаштування камер, кімнат для тривалих побачень, душових кімнат)	не виконано відповідних заходів не вжито
23.	Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» забезпечувати реалізацію права засуджених, узятих під варту, затриманих в адміністративному порядку та затриманих військовослужбовців на одержання правової допомоги від адвокатів або інших фахівців у галузі права (на інформаційних стендах в місцях несвободи розмістити інформацію про порядок отримання безоплатної правової допомоги та контактів організацій, до яких можна звернутися для захисту своїх прав і свобод)	не виконано відповідних заходів не вжито
Міністерству соціальної політики України		
24.	Прискорити внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо опіки та піклування над повнолітніми фізичними особами»	не виконано законопроект на розгляд Верховної Ради України не внесено

25.	Прискорити затвердження Типового положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю	виконано постанова КМУ від 02.09.2020 № 772
26.	<p>Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» в частині:</p> <p> приведення мінімальних розмірів нормативів фінансового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, одягом, взуттям, м'яким інвентарем і обладнанням відповідно до рівня, який забезпечував би виконання натуральних норм;</p> <p> перегляду мінімального розміру грошової допомоги при вступі на навчання до професійно-технічних та вищих навчальних закладів, яка встановлена постановою, в розмірі 2,5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;</p> <p> визначення розмірів нормативів фінансового забезпечення предметами першої потреби (миючими, чистячими засобами, засобами гігієни) учнів (вихованців) дитячих будинків, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають (навчаються) в дитячих будинках та загальноосвітніх школах-інтернатах</p>	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено
27.	Розробити наказ щодо організації та надання медичної допомоги підопічним/вихованцям стаціонарних інтернатних установ системи соціального захисту населення (зокрема, щодо визначення умов та виду надання медичної допомоги в інтернатних установах, періодичності проведення медичного огляду підопічним, механізму взаємодії лікарів та медичного персоналу інтернатних установ із надавачем первинної, вторинної, третинної медичної допомоги тощо)	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено

Міністерству охорони здоров'я України		
28.	Прискорити затвердження проєкту наказу МОЗ «Про затвердження Санітарного регламенту для будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, спеціальних будинків-інтернатів, стаціонарних відділень територіальних центрів соціального обслуговування»	не виконано відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
29.	Внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про внесення змін до статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» щодо унеможливлення госпіталізації недієздатної особи на прохання або усвідомленої згоди опікуна	не виконано законопроєкт на розгляд Верховної Ради України не внесено
30.	Привести у відповідність до вимог Стандартів КЗК «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» (СРТ/Inf (2017) Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затверджені наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240, зокрема, щодо заборони при застосуванні фізичного обмеження: у присутності інших пацієнтів; без сертифікованих ременів фіксації, з використанням ліжок з панцерними сітками, а також щодо визначення процедур хімічної фіксації	не виконано відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
31.	Розробити та затвердити: проєкт наказу щодо забезпечення унормування порядку проведення тілесного огляду при госпіталізації та під час перебування в закладах з надання психіатричної допомоги, опитування щодо тілесних ушкоджень і фіксації їх виявлення, а також повідомлення про них відповідні правоохоронні органи;	не виконано відповідні нормативно-правові акти не затверджено

	<p>План виконання Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1018-р;</p> <p>станданти надання стаціонарної психіатричної допомоги відповідно до статті 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» і вимоги до медичних послуг, які надаються в стаціонарних умовах;</p> <p>порядок реформування судової психіатрії шляхом створення служби судової психіатрії, що передбачено Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням КМУ від 27.12.2017 № 1018-р</p>	
<p>Міністерству освіти і науки України</p>		
<p>32.</p>	<p>Розробити та внести на розгляд Уряду Типові штатні нормативи для навчально-реабілітаційних центрів</p>	<p>виконано наказ МОН від 03.07.2020 № 890</p>
<p>33.</p>	<p>Розробити та внести на розгляд КМУ зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» в частині: приведення мінімальних розмірів нормативів фінансового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, одягом, взуттям, м'яким інвентарем і обладнанням у відповідність до рівня, який забезпечував би виконання натуральних норм; перегляду мінімального розміру грошової допомоги при вступі на навчання до професійно-технічних та вищих навчальних закладів, визначеного постановою, в розмірі 2,5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; визначення розмірів нормативів фінансового забезпечення предметами першої потреби (миючими, чистячими засобами, засобами гігієни) учнів (вихованців) дитячих будинків, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають (навчаються) в дитячих будинках та загальноосвітніх школах-інтернатах</p>	<p>не виконано відповідний нормативно-правовий акт не затверджено</p>

120

34.	Внести зміни до наказу МОН від 17.11.2003 № 763 «Про затвердження норм матеріального та нормативів фінансового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також вихованців шкіл-інтернатів» в частині: визначення переліку комплекту нового одягу і взуття, що видаються дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, які перебували на повному державному утриманні в загальноосвітніх навчальних закладах при вступі на навчання до професійно-технічних і вищих навчальних закладів; приведення мінімальних розмірів нормативів фінансового забезпечення для первісного придбання предметів гардероба та текстильної білизни для вихованців, учнів, студентів, щорічних коштів на особисті витрати вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають на повному державному утриманні, до рівня, який задовольняв би виконання натуральних норм забезпечення предметами, визначеними цим наказом, і реально обґрунтовував щорічні особисті витрати вихованців	не виконано відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
Офісу Генерального прокурора		
35.	Забезпечити належний нагляд під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва в кримінальних провадженнях із метою забезпечення ефективного, своєчасного та повного розслідування кримінальних правопорушень за фактами порушення прав громадян, відомості про які були внесені до ЄРДР за зверненням Уповноваженого та його представників	виконується відповідні заходи вживаються
36.	Забезпечити належний нагляд за досудовими розслідуваннями Державного бюро розслідувань та його територіальних органів з метою забезпечення ефективного, своєчасного та повного розслідування фактів порушення прав громадян у місцях несвободи, особливо у випадках, коли жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження або покарання вчиняється посадовими особами таких органів	виконується відповідні заходи вживаються

Державній прикордонній службі України

37.	Посилити контроль за дотриманням вимог законодавства України підпорядкованими територіальними підрозділами щодо строків адміністративного затримання іноземців та осіб без громадянства в місцях тимчасового тримання та інших приміщеннях органів Державної прикордонної служби України та своєчасного їх поміщення до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні	не виконано відповідних заходів не вжито
38.	Повідомляти регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги про всі випадки затримання осіб, зазначених у пункті 8 частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Відмова затриманої особи від адвоката має здійснюватися відповідно до вимог пункту 9 Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 (із змінами)	не виконано відповідних заходів не вжито
39.	Забезпечувати надання послуг затриманим іноземцям та особам без громадянства кваліфікованими (сертифікованими) перекладачами з мови, яку вони розуміють, на українську мову	не виконано відповідних заходів не вжито
40.	Забезпечити безумовне дотримання вимог пункту 5 Порядку взаємодії державних органів та органів місцевого самоврядування під час виявлення розлучених із сім'єю дітей, які не є громадянами України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 832, та пункту 19 розділу VI Інструкції про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону, затвердженої наказом МВС від 30.03.2015 № 352, щодо вжиття вичерпних заходів для передачі у найкоротший строк органу чи особі, на яких законодавством України покладено піклування про неповнолітніх осіб без супроводу дорослих, що були виявлені та поміщені в ПТТ	виконується відповідні заходи вживаються

41.	Вжити заходів щодо обладнання кімнат у місцях тимчасового тримання органів охорони державного кордону вікнами, які забезпечували б достатній доступ природного світла до камер, а також конструкція яких давала б змогу утримуваним особам власноручно відчиняти квартирки на провітрювання; кнопками виклику працівників МТТ; санітарними вузлами (умивальник, туалет) відповідно до встановлених вимог	не виконано відповідних заходів не вжито
Державній судовій адміністрації України		
42.	Вжити заходів щодо приведення приміщень суду у відповідність до ДБН ДБН В.2.2-26 «Будинки і споруди. Суди», а саме обладнати у всіх судах: приміщення для тимчасового тримання підсудних (засуджених); приміщення для розміщення особового складу варту; кімнату для роботи адвоката з підсудним (засудженим); кімнату для ознайомлення з матеріалами справи; бокс або огорожений майданчик для спеціального автомобіля	не виконано відповідних заходів не вжито
43.	Забезпечити можливість конвоювання підсудних (засуджених) до зали судових засідань ізольованим маршрутом	не виконано відповідних заходів не вжито
44.	Створити належні умови для участі в судових засіданнях маломобільних груп населення та обладнати приміщення суду відповідно до норм ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення»	не виконано відповідних заходів не вжито
Національному банку України		
45.	Внести зміни до пунктів 71–72 Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків-резидентів і нерезидентів, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 № 492, стосовно відкривання поточних рахунків на ім'я фізичної особи, визнаної судом недієздатною, особи, цивільна дієздатність якої обмежена, яка перебуває у навчальному закладі, закладі	не виконано відповідний нормативно- правовий акт не затверджено

	охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, якій не призначено опікуна чи піклувальника, керівником або уповноваженою особою установи, яка здійснює опіку або піклування над цією особою відповідно до статті 66 Цивільного кодексу України	
Обласним та Київській міській державним адміністраціям		
46.	<p>З метою реалізації повноважень місцевого самоврядування, визначених Конституцією України, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР, на виконання статті 3 Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, наказу Мінсоцполітики «Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати» від 03.09.2012 № 537, вжити заходів щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації всіх працівників стаціонарних інтернатних установ відповідно до законодавства; створення належних умов для забезпечення безперешкодного доступу до будівель, приміщень тощо відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»; проведення планових оперативних втручань підопічних стаціонарних інтернатних установ зубопротезування на безоплатній основі; забезпечення маломобільних осіб, осіб з інвалідністю технічними засобами та засобами медичного призначення відповідно до індивідуальних потреб; забезпечення принципу приватності, зокрема, під час водних процедур та справляння природних потреб; 	не виконано відповідних заходів не вжито

	<p>забезпечення підопічних одягом, взуттям, постільною білизною тощо відповідно до Мінімальних норм забезпечення предметами, матеріалами та інвентарем громадян похилого віку, інвалідів та дітей-інвалідів в інтернатних установах та територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) системи соціального захисту населення, затверджених наказом Мінсоцполітики від 19.08.2015 № 857;</p> <p>налагодити співпрацю з центрами безоплатної вторинної правової допомоги;</p> <p>облаштування стендів з контактами представників безоплатної вторинної правової допомоги Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, обласних департаментів соціального захист населення та інших;</p> <p>сприяти реалізації права сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, на отримання відповідних соціальних послуг, зокрема, з кризового та екстреного втручання, консультування, соціального супроводу та профілактики;</p> <p>вжити заходів щодо 100 відсоткового забезпечення вихованців ЦСПРД та притулків для дітей підручниками та навчальною літературою;</p> <p>вжити заходів щодо посилення місцевими органами влади контролю за терміном перебування дітей у закладах та своєчасністю надання сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах, відповідних соціальних послуг;</p> <p>забезпечити контроль за належним медичним супроводом вихованців ЦСПРД та притулків для дітей</p>	
47.	Врахувати потреби населення в наданні психіатричної допомоги під час реалізації етапу реформування вторинної ланки медичної допомоги	не виконано відповідних заходів не вжито
48.	Забезпечити контроль за якістю надання медичної допомоги і дотримання прав пацієнтів у підпорядкованих закладах охорони здоров'я	не виконано відповідних заходів не вжито

49.	Забезпечити заклади з надання психіатричної допомоги ліцензованими засобами фізичного обмеження	не виконано відповідних заходів не вжито
50.	Забезпечити у підпорядкованих закладах охорони здоров'я безперешкодний доступ маломобільних осіб до всіх приміщень відповідно до вимог ДБН «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд» ДБН В.2.2-40:2018	не виконано відповідних заходів не вжито
51.	Забезпечити взаємодію місцевих органів охорони здоров'я та соціального захисту населення для ефективного забезпечення прав пацієнтів	не виконано відповідних заходів не вжито
52.	Вжити заходів щодо посилення місцевими органами влади контролю за строком перебування дітей у закладах та своєчасністю надання сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах, відповідних соціальних послуг	виконується відповідні заходи вживаються
53.	Забезпечити контроль за перебуванням дітей у закладах інституційного догляду у вихідні дні та канікулярний час. Забезпечити профілактичну роботу із сім'ями, які порушують право дітей на проживання в сім'ї	виконується відповідні заходи вживаються
54.	Вжити заходів щодо створення розгалуженої мережі послуг денного догляду дітей, їх реабілітації, паліативної допомоги в громадах	виконується відповідні заходи вживаються

Підписано до друку 16.08.2021. Формат 60×84^{1/8}

Гарнітура Inter. Папір офсетний.

Друк офсетний. Наклад 1000. Ум. друк. арк. 15. Замовлення № 2537.

Надруковано у ТОВ «Екострім Продакшн»

03035, м. Київ, вул. Сурікова, 3, корп. 3, тел.: (044) 331-05-71